

Молдағалиев

Қазақ жырының Қадыры

Ж.Молдағалиев атындағы Батыс Қазақстан
облыстық ғылыми-әмбебап кітапханасы

Западно-Казахстанская областная научная
универсальная библиотека им.Ж.Молдагалеева

Олкетану бөлімі
Краеведческий отдел

Қазақ жырының Қадыры

(Қадыр Мырза Әлінің 75 жылдық мерейтойына
арналған библиографиялық көрсеткіш)

Орал,2010
Уральск,2010

**Құрастырғандар: Ирғалиева С.С.
Шакелова Д.С.**

Құрастырушыдан

2010 жылдың қаңтар айында ақын, Қазақстан Жазушылар Одағының мүшесі, Қазақстан Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Қазақстанның Халық жазушысы, «Тарлан» сыйлығы, Халықаралық «Аяғы» (Дарын) сыйлығының иегері Қадыр Мырза Әлінің туғанына 75 жыл толды.

Ж. Молдағалиев атындағы Батыс Қазақстан облыстық ғылыми әмбебап кітапханасы ақын мерейтойы қарсаңында оның шығармашылығы мен өміріне байланысты жарық көрген баспа басылымдарын жинақтап, «Қазақ жыршының Қадыры» атты библиографиялық көрсеткіш ұсынып отыр.

Көрсеткішке:

- Қадыр Мырза Әлінің өмірі мен шығармашылығы туралы хронологиялық тәббе;

- Қайнар Олжайылы «Өлеңге - мырза, өмірге - ырза»,
(Қ Мырза Әлі шығармашылығы жайындағы мақала);
- Ақын шығармаларының тізімі;
- Ақынның түрлі жинақтарда енген өлеңдері.

- Ақынның өз жазған өлеңдер, мақалалар мен әуездерінің тізімі:

- Қадыр Мырза Әлі шығармашылығы туралы мақалалар тізімі;
- Қадырдың қанатты сөздері.

Сондай-ақ көрсеткіште сөзіндер көрсеткіші қоса берілген.

Көрсеткішті құрастыру барысында Ж. Молдағалиев атындағы облыстық кітапхананың кітап қоры мен каталогтары, әлкетану қаріпкекесі пайдаланылды. Көрсеткіштің соңында ақынның шығармаларының аттары мен авторлардың сөзіндік көрсеткіші берілген.

Көрсеткіш ғылыми қызметкерлерге, әдебиет мамандарына, жазушының еңбегін дәріптеушілерге, кітапханашыларға, сондай-ақ ақын шығармашылығымен танысқысы келетін барлық ақырмандарға арналады.

Қабыр Мырзалышевтің әрқайсы шығармасында да өзінің өмір бағытын сағынышпен айтып келіп жатқанына айғақ болды... Қызырда да зор жауыншапқан құлақпен бабырмен бабырмен зорайып келдім деген сөздермен бірге Мырзалышевтің өмірі мен өнерінің де өзінің бабырмен бірге өмір сүретінін білдіретіндігі айқын көрсетілді.

Әлім Кенібай

Ақын. Қызақстанның халық жазушысы Қабыр Мырзалышевтің өмірі мен шығармашылығының хронологиялық тізбесі.

1935 жылы	Батыс Қазақстан облысы.
5 қаңтар	Жымпиты (қазіргі Сырым ауданы) ауданында дүниеге келген.
1954 жылы	Алғашқы өлеңі «Пионер» (қазіргі Ақ желкен) журналында жарияланған.
1958 жылы	ҚазМУ-дың филология факультетін аспирантурасын бітірген.
1958-62 ж.ж.	«Балдырған» журналында әдеби қызметкер.
1959 жылы	Тұңғыш жинағы «Көктем» жарық көрді.
1960 жылы	«Жаңғалтастар» кітабы.
1961 жылы	«Кішкене қожанасырлар», «Данышпан» кітаптары.
1962 жылы	«Ноян-қоян» кітабы.
1962-65 ж.ж.	«Жұды» журналында поэзия және сын бөлімінің меңгерушісі, жауапты хатшы, бас редактордың орынбасары.
1963 жылы	«Алуан палуан» кітабы.
1964 жылы	«Сабақ» атты кітаптары қазақ балалар әдебиетіне қосылған елеулі үлес болды.
1965 жылы	«Ой арманы» жыр жинағы.
1966 жылы	«Дала дилдары» жыр жинағы.
1966 жылы	«Ой арманы» өлеңдер жинағы үшін Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығының лауреаты атағы берілді.
1967 жылы	«Бессонница» орыс тіліндегі өлеңі.
1968-73 ж.ж.	«Жазушы» баспасында поэтика редакциясының меңгерушісі.

1973 жылы	Жаушылар одағы поэзия секторының меңгерушісі
1968 жылы	«Ақ отау» орыс тілінде «Белая гора» өлеңтері
1971 жылы	«Домбыра» жыр жинағы, орыс тілінде «Соловьиный сад» өлеңі.
1973 жылы	«Көң» аяқ жинағы
1975 жылы	Орыс тілінде «Степные думы», озбек тілінде «Күміс қонырау» еңбектері басылды
1976 жылы	«Жерұйық» жыр жинағы, орыс тіліндегі «Твой дом», «Веруная струна» еңбектері басылды.
1977 жылы	«Алақан» жыр жинағы.
1979 жылы	Қырғыз тілінде «Алақан»
1980 жылы	Әзірбайжан тілінде «Бұлбұл бағы» басылды
1980 жылы	еңбектері «Жерұйық» жыр жинағы үшін Қазақ КСР-нің Абай атындағы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты атанды
1980-81 ж.ж.	«Қарамаған»
1983 жылы	«Қызыл кітап» жыр жинақтары
1984 жылы	«Ладоны»
1984 жылы	200-ші өлеңіне ән «азығын», «Күндер-ай», деген атпен жеке жинақ болып шықты.
1985 жылы	Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің депутаты.
1985 жылы	«Нижняя струна домбры» еңбектері.
1970-85 ж.ж.	«Күміс қонырау» жыр жинақтары жарық көрді.
1993 жылы	«Мәңгі майдан», «Білік басталдық» жыр жинақтары.
1993 жылы	Әлемдік поэзияға қосқан аса зор еңбегі үшін Монғолияның халықаралық «Авице» («Дарын») сыйлығын алды.
1994 жылы	Республикалық Балтаусеу балалар баспасы басшыларының бірі, республикалық «Нұқан» қорының президенті
1996 жылы	«Үкілі үялдер» жыр жинағы.

1996 жылы	ҚР Президентінің Жарлығымен «Халық жаушысы» атағы берілді
1997 жылы	Махамбеттің соңғы күндеріне арналған «Жаратыл жолбарыс» атты шығармалар үшін Махамбет атындағы сыйлыққа ие болды.
2001 жылы	«Еңбратпама», «Алаштың арманы», «Жатыш», «Еңірет өткен ерлер ай», «12» томдық шығармалар жинағы» еңбектері жарық көрді
2001 жылы	Тәуелсіз «Тартан» сыйлығын алды
2004 жылы	«Ирім», «Шырағал», «Аумақ жерде қалма» т.б. 40-тан астам жыр жинақтары мен балаларға арналған топтамалары бар.
2005 жылы	Жаушы баспасынан «Тандмалы» екі томдық шығармалар» жинағы жарық көрді.
2006 жылы	«Балалар әдебиеті» баспасынан екі томдық тандмалы жинақтары жарық көрді
2008 жылы	«Егіз жолдар» жинағы жарық көрді
2009 жылы	«Өй-өріс» атты өлеңдер мен нақыл сөздерден тұратын жинағы жарық көрді.

3

«Өлеңіс – мырза, өмірге – ырыс»
(Қалыр ақынмен сұхбат)

Әй, қатыгездіңдер тәй! Қатыгездіңдер! Адаммен байланысын тұрмайсыңдар.

Бұл Қдыр ағамызбен кейінгі кездесуіміз.

Бұл жолы арнаға емес, келдейсоқ жолықтық. Мәдениет және ақпарат министрлігі болашақ класикалық музыкалық шығармалар тудыру үшін үлдік жобаларды қаржыландырыпты. Соңда Мыңжасар Машықасов пен Қдыр Мырда-Әли ұсынған опера идеясы сарапшылар тарапынан жақсы бағаланып, асы екі тарап автор жүздесерлер қатарында мақалат көруге шақырылған екен. Біз «Баяғы етеккі болса тұрған журналмен, өкіліміз көруге және жазуға жеткенді» «Қатыгездіңдер» деген ана сөзіннің ар жағында көп нәрсе жатты. Сол көп нәрсені қоларуға тура келді. Шөгінер жер қалмаған.

Біз — Сәбит Мұқановқа немере болған бұынбыз. Сәбит — жиырмасыншы ғасырды ашып тұған тұлға. Балалары отызыншы жылдардың о жақ, бұ жағында дүниеге келген. Ал, жиырмасыншы ғасырдың елуінші-алпысыншы жылдары жазушының немерелері өмірге келе бастаса керек. Сол Сәбит тура алпысыншы жылдардың бас жағында аде атын Қдыр Мырда-Әлі тоқтатып, түстеп сұрайды. Бұл аты-жөнін айтқанда қазақтың әкеқал жазушысы «Сенің өлеңдеріңді менің немерем тапқаннан айтып жүрсен» деп ризашылығын білдіріпті.

Бұл де Сәбиттің немересі енақтымыз. Жас жағынан қана емес Қдыр өлеңдеріне құштарлық жағынан. Әрі Мұқанов әдетінің үшінші бұйағынан алып түсетек, көм сөкпеген шығармыз. Тоқта, сол мақтанып кеттік пе? Сәбит немерелерінің қалада ал өзамның ақыда өскенімен ел деген етіп «Қдырды қаладықтардан жақсы білеміз» дегеніміз күпірлік болмады. Өйткені...

...Жақсы досымыз бар, Әйел қаты болса да, мінезі тлігі, ұлтына қымет етуі бізден көш ілгері алды. Аты - Тақура, Сөймі - Жақсыбай. «Мәскеуде жоғары білім алып жүрген қазақ студенттері жетпісінші жылдары жылып алып Қдыр өлеңдерін жақсы айтамынбыз» дейді бізді көргенде. Демек, ақын ауылдықтардың таңа емес, Мәскеуден қалақтардың да құрметтегі болыпты. Қаладықтар мен далалықтарға бірдей. Осы бәлудің өлі Қдырды бір.

«Қала салты сөзілес өңемізден,

Далалықтар немене, көм бе бізден

Женгей іше шығады ағамыздан,

Сәбитіңі шығады жөнөмізден».

Ее бітіп қалғанда ақығанымыз тәй. Ее білер шаққа дейін айналаны, аспан мен жердегі құбылысты Қдыр ағамыздың көзімен көріп, сол

көпнің көркем қайылымы бойынша езілдік. Балалар ақынның бұқпа етіндегі қазақ тіліндегі баллабақшаның тәрбиешісі іспетті. Артық-кемі жоқ шығар

«Асман бұлтқа болып кетті,
Бұлттар түлік болып кетті
Бір бұлт шықты түлік болып,
Бір бұлт шықты бие болып
Бір бұлт шықты ешкі болып,
Бір бұлт шықты мүйіз болып...»

Әдебиет, тұра кітапханасынан дәл көшірін отырған жоқпын. Жүрекке жағатын жылдар өз-өзінен құйылып тұр. Шұмақтары мен тармақтары аунап күймес, ауысып жатса, айынып жатқынқы күймес. Біт - сайын келгенде, тастай қалдыға тиісті дерттеуші емес, ақ көңіл оқырманбы!

Қайбір күні Қарақеннен біздің үйдегі келіні Алақұлдан бір дорба тас әкелген. Соның бірінің ары-бері қарап «мынауын тас емес, тас айнек, ашығында алпысының жылдары арақ құйылған бөтелкенің ешығы» деп шештік. Бірақ, су мен құм айнектің бір келдегі өткір ұшықарын әбден жұмырлап тастаған. Сол сияқты Қадыр ақынның біз кітаптан өкелдері жыл өткен елінің өз санамызға сай өткерсеке ұшырары мүмкін. Аңыз әлеуметі осылай қалыптасқаны хақ.

Қалай десек те бала кезінде шалғында жатып, депанға қарайтынбыз. Сонда алуан бұлттар өзіміз бағып жүрген қозыға, бұзауға, ешкіге, ерттеулі атқа айналтып шыға беретін. Ақын жыры - адам санасының алдында жүретін шалғынның болуы керек, шамасы. Әгересе, балалар ләуазысында.

Өзіміз жас кезімізден жатқан өскен ақынға басқалар қалай қарапты дегенді сән мәрте тексеріп көрдік. Бір қария біз Қадырдан айтып берген:

- Іштей күтіп жүресің, серпер көзді тұқты.

Тұңдасқын көп қалар бір қонағын сияқты»

деген жолдардың шындығына тебіренді. Қарияның аты-жөні бар еді. Шаруашылықтан шоқынды. Көкей Қалибаев, Өткен ғасырдың жетпісінші жылдары мал соғысында жүрген шалдың ея әлі бар болса, атын ақын тебіренер ендігі о дүниеге аттанып кетсе, аруағы риза болар. Сынып шал еді. Ақын тама емес, әдебиеттің. Өрісте жолыққанда «Ал, оқы» дейді. Оныңы қалақ әдебиетінде жандан жазылған өлеңдерді сұрағаны. Біз біреу алтада боспадай шыққан, галет пен журналда жария болған жақсы өлеңдерді ауылдатамыз. Оқымаймыз, жатқа айтамыз. Олар бір рет оқып алсақ жетеді. Қойны шалдың алдында қайтадан берерлік жейіміз болған. Ол кімге жергі — жаңа өлеңдер. Ескінің берің біздей кейіпке әлі жатқан ақын Тілі, Шәкерімді білетін, Жыңырмасының

тамырдың жетпесінші жылдары Тұрбалатай тауының бір қойнауында біт Шәкерімнің қол болғанын, советке неге жақпағанын, қандай өлең жазғанын сөйле аламыз. Көкірегі қазына Көкеш қарияның арқасында. Шопан шал Қадырды жан мақұлдағанмен бірде Мұқағалимен келіспеді

«Өмір өтіп, жылдау да көшпегері,
Өзің жаққан отыңды өшірмеді
Өзің жаққан отыңды өшір келіп,
Ошп келіп, содан сөп келшір мегі»

Біз өрісте қаншама тебіреніп оқығанмен шопан шал бас шайқалды — Бекер олай жаңды. — деп алысқа көз тігіп отырып. - Дұрысы: «өшір» емес, «өсір» еді. «Өзің жаққан отыңды өсір келіп» деу еді

Рәс екен. Арда тағыз ай өткенде қырдағы қыстауға алтарап жорға жаналып, қиналып жететін газеттерден Мұқағалидың қайғыс болғаны туралы хабар айтулы көрдік.

Қой, Мағауин айпақшы, қотанымызға қайта оралайық. Әңгіме Қадыр туралы емес пе еді. Оның «Іріміндегі» немесе «Жазышындағы» сияқты біз де бірді айтып біріге кетіп қалыпшыз. Ләззатсыз шетелді ақынның ең осыл ақырмалына бұл жарлапас

«О, балалық, күндіз түгіл түні күн,
Қымбат елге қызығың мен құлығың
Жаңа-жаңа құлақтаған егшім.

Тамып түскен тапты шықтай тұлығым»

Біз осыны жатқа оқығанда жапан даладағы шопан ағамының үйіндегі көп бақалы жеңемі күлімсіреді

Тапты шықтай тұлық бөлумен өз баемнен аман өткен дәлелі бар. Абитуриент болып келген тұсымыз. Көз тірі алындарды көрмек ниетпен Жазушылар одағына кіріп едік. Бір ашық өсіктің ар жағынан Тұманбай ағамызды көріп, есіктем бермеген алдынан бір-ақ шықтық. Сонда пәленбейі өлеңін біздің аузымыздан қайта естіген Тұманбай Молдағалиев

- А.І. балы айы. Сонымен қай ақынды ең жақсы көресің? - деп қыстады. Қасқайдық па, төменшіктедік пе: ұялдық па, бағылдандық па, бойымызды қалай ұстағанымыз есіге жоқ, айтуар:

- Қадыр Мырзалиев. - депті: маңдан осыө өлеңдерін жатқа айтып тұрған Тұмағана. Тапты шықтай тұлық кейміз қой

Қадыр ақынды тұңғыш көргенде сұл Тұмағана хаттысы жағдайға тап болғанымыз тапты қызық. Сексенінші жылдардың соңында «Наурыз»

бұнықталыптық мерзеге айналдырды. Алған Алматыдағы сол тұста Горький атындағы Орталық мәдениет және демалыс паркінде өткен мерекелен репертаж жағуға бардық. Бір алаңқайында көп сұласы жүріп жатыр. Сәредегі көп кітаптың ішінен Тұманбай ағамыздың сол жылы басыпдан шыққан жана жинағын сатып алдық. Онда Тұмағанның ирбытты пағы, жемісті жылдры Жылына көмі бір, рәйтпесе екі кітабы басылып шығатын. Өмізі енді сатып алған кітапты қолға ұстаған сәтте өмірімізде алғаш Қазыр ақынмен бетпе-бет тұрып қалыптық. Сөлем беруге үлгердік.

- Тұманбайды оқуға болады, - деді Қазыр ағамыз біздің қолымыздағы кітаптың мұқабасына қарап. Пайымдап алып, көлі ме сол-пәт кідіріс жасады. — Ал, Қазырды таппайсындар.

Бұл — бірінші көруіміз. Одан бұрын ол аралап жүріп біздің аузында сөйле керек. Онда біз мұнда баламыз. Ол кісінің «Жаңа» ақтар» кітабын оқып жүрген келіміз шығар.

- Қыздарының қалжыны қнып түсер ак алмас.

Ак алмасың алдыңда ақын айла қабы алмас. —

деп Ақсуатты айла-қатесу сипаттап берген. Жалпы қалжық даласының жырдағы толық картасын Қазырдан көресіз. Ақсуатты аралаған сұяқты сансыз сапартардан соң жыр кітаптарының таласы, тұнығы «Жеруімі» туыш.

- Бабаңның несі қалған, көлі қалған.

Буылып, аны таңған теңі қалған

Көкшегау Қажымққан бақса егер.

Сөккен көл ескен мөлаң жөні алған. —

Бар бұны соңғы екі жолға салатын ақынның бастапқы екі жолының өлі тетін жатқан жоқ. Бабадан қалған көннің қылығын бүгін кімнің көрін отырғаны бақса ақынның арқауы, ал көннің мөл қалғанына біздің ғана емес, бүкіл өлем алапытарының көлі жетіп отыр. Мұны Қазіркең сөккеніңші жылдар басында ақ байқап койған. Екінші жол — «буылып, ашылмаған теңі қалды». Бұдай жағуға ол кезде ақындардың таңа қары болғанды. Егер бір ғалым немесе бір жазушы ол жылдары «біздің тарихымыз өлі жатыпқан жоқ» деп көкке сол тастасыншы, ертеңінде қайтып үні шықпай қатар еді. Ал, Қазыр тәлімен, анығында теңеумен қалжықтың өрлесең жәр тарихы ақтарылмап жатқаны дітіліп тұр. Байқағанға, жәрделесетте Шеберлік деп сөйлеңің айт. Цетсураға соқыртеке ойнатқан, дий-ақ.

Жалпы, Қазіркең соқыр, санырау қоғамды әрлі-берлі түрткілеп көрген. Әлісі, айласы өркін жөні тұрған, өлкіген. Болмақса, «санырау»ның қолына

түсіні» бәсеке емес, бұл кең білетін. Бірақ, талантты даяп тұрған сон тектау бар ма.

«Еліміз ерлерге лайық сан бұрытыс бар.

Бұл білетін жерлерде

Бұл білмейтін құрытыс бар»

Құпия жерлерден тынқан жорғатпайтын советтік цензураны қалай сан соққызған! Өз баасын тәптіміз. Жетпейші жылдардың басында жазылған бұл жолдар Курчатевты, Ленинскіні, Приоберскіні, Әуібаны айтып тұрған жоқ па! Қазақ даласы құпия құрылыс тар алаңына айналғаны жайында ол жылдары жазылған жалғыз жол болса, ол - Қалыңнан шұмағы.

Ал, құпия емес тақырыптарда теренге бөйітеп, екінші, үшінші детарды аяғырта жету ақын үшін түк емес. Көрсө болды, көнілге түйіп кете береді.

«О, Маңғыстау, май-май болған өңірің.

Көп бөрудың шіндегі қоңырым

Тамырында қуыс іне бұрғылар.

Мұнай берген, қанын берген донорыма»

Кейін бізде талай рет көрлік Маңғыстау киіңінен қоңырдан әлге бояу таппайсыз. «Май-май болған өңір» ол кезде жұмыстың табын құрметтеу ретінде әп-әпай жұтылатын. Бүгінде жердің берін бйлағған өңдіріс туралы, демек, экологикалық ахуал туралы қоңырау қақты деп қабылдай беруге болмай. Мұнайлы даланы донорға талқу - әлебікт үшін үлкен аяға. Марқұм Зейнолла Қабдолов сияқты ғалымдар «Сөз өнері» сияқты оқулық, теориялық кітапқа ұямай кіргізуіне жарайтын талқу. Сол «Сөз өнеріне» жаяғанда Қабдолов әлем және орне әлебіктінен мысалға келтіретін кітапқалық өлеңдерді Қадельке аудартыпты. Оның шінде атақты «Шеге» де бар. Аудармасы бөлек көп. Газет көлемі көтерсе.

Жоғарыда «көрсө болды» деді-ау, бір рет ақын өзі көрмеген өңір туралы өлең шығаруға мәжбүр болған. Мәжбүр болғанда жоғарының нормені, бүгінгі тілмен «мемлекеттік завар» емес, дас қолмаем. Саягер Шәмші Қалдаяқов іргелес Бұхара облысының Тамды ауданын аралап келген өсерімен жалған өңір сөз күткен. Жалпы, Қазақстанның өңір жалған сөздері жеке дерттеуді күтпідіте керек. Атақты «Атдыменнен» боетай. Оған бізде ұяқыт жоқ. Жалағы Тамды жерін өңі барыл көрмеген ақын Шәмшінің қолымен сызылған картаны көріп, бір тұстап Мыңбұлақ деген жердің атын естіді. Соның естнені - жұршылықпен кездесуде «Тамды аруы» атты өңі шығаруға үзде еткен Шәмшіге жергілікті бір жігіт атып тұрған жерде өңіні мәдесті түрік Қалыр Мырқашевке шұнартыны:

депті. Аманат. Сол салмағын бәседалардан артық түсінетін ақынға бұдан басқа не керек.

«Сен ойлап, құлағаннан құлы құмдай,
Зұлайды сият қырдың құлағындай,
Бұрымның Мыңбұлақта тұған ару,
Сол жердің мың бірінші бұлағындай»

Қайырмасы тіпті керемет. Тура Тамдыдан аттанып бара жатқандайсыз.

«Жел аңсаған
Ебелектей,
Гүл аңсаған
Көбелектей,
Келем саған»

Қузын желді күні біздің Базар даласындағы Ағойда отырған жалғыз үйдің айналасымен қаншама ебелек дөңгелегіп өтіп жатыр еді. Жел болмаса, ол байықса қаншалық жөк. Немесе құмды даланың көктемінде өмір тұтып толған бір аңшы қаншама көтер көбелектер ше! Тамдыда да осы көрніс. Бар пұшпағының суреті бірдей қайран қалам даласы. Айтпақшы, Таңды еңлі қазақ даласы емес. Қалыңтар поэзия көшіне сілтетін заманда бір мырда патша қазақ даласын өңбеге сыйлай салған. Сол Тамдының түбі қайда екенін сездіретін болса ол қазақ көңіде қалықтап жүргені қаншама жыл. Қдыр мен Шәмші таланттының араласында.

— Менің мына саяжайыма екі рет ұры түсті, - деді Қадекен қолымен шалғын саяжайының төрелі терезесін пұсқап. — Бірақ төрт қабырға толы кітабымның біреуіне тиіспепті.

Төкسانыншы жылдардың екінші жартысындағы қазаққа ая қиын замандығы келесуіміз - бұл.

«Жерұйықтан» кейін бұрал Орта Азия республикаларына сапарларынан таққан кітап тулы. Баспасөзде «Орта Азия атаулары» деген топтама түрінде жарияланып жүріп, баспадан «Алақан» болып шықты. Ар жағына «немесе Орта Азия атаулары» деп жалғаныпты. Ақынның ол ма. редактор ма. цензура ма. кітаптың түпкі атын кім өлгерті. Ол адым білге жұмбақ. Бірде, Азияның төл перзенттері түркі мен парсы текті халықтардың күллі тарихы мен тұлғалары сыйып кеткен тамаша жыр жапағы Қдыр атты Гүлмалайдың бір шығыс бөліп қалды. Санамызда қалған емізді жырлар да үнемі қайта өзіп жүрміз.

«Қандай шындық айтқаныңды ұрқықтар
Қандай таяқ жереніңнен білесің»

Баян патшалар дүре соқтыратын Шығыс шайырының пайымдауы. Әлбетте, Қалдырдың қаламымен қайта түлеген Гажап Қашғар Байтұрсынұлы, Басмахановтардың неге сөптәлігі осы өлеңімен көрінісін ме. Басмындағы заманның ертеңгі таразысы да Қалдырдың дәл осы жолдары болып шығар

«Қалқан қаман дауына,
Қор болғанда мың арман
Бас пілібек жауына,
Бармағын ба шығарған».

Орта Азияның қай қаласына бармаққа ақынның мұнара мен-мұңдалайты. Сол мұнаралар не үшін тұрғытылған! Жауабы осы жырда жатыр

Жамал-жамал Қашғарның шекпені қандай, Даналықтың мектебіндегі,
Шығыс ұлылығы - оның ойшылдығында.

Ойшылдықтың не өскені Қалдыр «Жалмышты» жазғанда көрсетті. Бірақ, Мырза-Әлінің қарғи сөздерінен нан табу әдебиетті зерттеушілерге қалсын. Біз қиынға глобусқа тенеумен өте-шығылық. Алып Жер шары өзінен жұмыс үстелінің бір бұрышында глобус түрінде тұрмай ма. Мынау да сол сияқты бұрын-соңды жасалған әлем әдебиетінің шағын, армансыз елімізді көрінісі. Тіпті, «Жалмыш» әдебиетке келу үшін емес, келмеу үшін жалалғандай көрінеді. Атамның белінде өзі үшін тұрғанша талқан бастауларды кейін өңелер үшін мақұтқа айналдырған Тәуекел есең түсіп бер.

Сонымен қара сөзін қалдырып әлемге аралайық. Қызақ өңіріндегі Қалдыр табысы тұтас институттың қалай жыл тамак асырауынан жетіп арылғаны. Бірін-сарап мысалмен, тек құлағын қылғанын кетімен шектелейік. Айтылуы бір, ал мағынасы екі түрлі сөздерді қиыстырып келтіруде Қалдырға жеткен ешқам жоқ.

«Қай қадірет мұнайшан,
Қалқан болып қорғасын,
Қаласы көп маңдайшан,
Қызыл шөктей қорғасын».

Айтылуы бірдей екі «қорғасын» екі мағынаны беріп, тұтас шумақты шымыр байлаған. Бұл ұмытпасық «Балқаштың соңғы жолбарысы» атты өлеңі «Қызыл атапа» кіресі керек. «Қызыл атапа» - қалақ дласы мен ұлтының қорғаны мен қамалы еді демесек те, жоқтаушысы мен ідеушісі бола білген дүние. Балқаштың соңғы жолбарысы қашан, қалай өлгені, анығында ақша үшқаны Қалдыр өлеңіне арқау болды. Білімділіктен бір мысалы. Ал, Балқаш өңірінен жолбарыетердің қалай ауланғаны —

Мұстар Мағашұлының «Шахан Шертенде» Ол еңді — энциклопедия.

Акын тағы бір өлеңінде «алқалар» деген сөзді екі мағынада ұйқас етіп қолданып, Бірі - алқалы, демек көтермекші бұрып еңдеу, қалау мағынасында, екіншісі — қадимгі мойынға таятын алқа сөзіне көптік жалтау жалтанған түрі. Оған соғыс жылдарында майданға барлық алтын мен күмісті жинап берген аңдаар мөрттенің қатысты еді. Бұл айып айтқанда, қайран қазақтың соңғы қазынасының қалай төнелгені туралы. Майдандағы жеңіске ауаулы аялдар қалай үлес қосты дегенді жырлап отырып, астының көрінбес жолы арқылы Орталықтың осы арайшағы ойбырлығын сөзестеді. Тақат!

Тақаттың мінезі — өзінің мойыншай бұлжы «Тұлпардың тегін тұлпар таниды» деген рәс сөз Тағу қайтыс болғанда Қалыр акын көптеу жырсын жазды.

«Жинап жұрттың жыр деген тұл дегенді,
Жарысыңды жарыса үлестірар
Акын еді ол шіркін-ай,
Қинамай-ақ
Екі сөзден бір өлең құрастырар»

Ол бір сөзден екі жолды еркін ұйқастыратын Қалыр ғана айта алатын теңеу Бағалды Басқаның талантында төңті бөлү.

Таланттың тағы бір табындырары -формасын табу да. Қалыр өлеңінің формасы поэзия ережесінен ешқашан шығып көрмеген. Спорт тілімен айтқанда, ережесіз айнаған акындар баршылық. Тақат Бердіярқов, Мұқағали Мақатаев, Бір тұста Жұзекен. Оларда формаға сыймас бір жолдың не бір бұзынып артық, ал не кем түскені ақсап қалу өлсе. Керісінше, шебертік! Қайдан қулақ шығаруға да қолы бар қазанның еркіндігі. Ал, Қалекен форманы бұзбайды. Рас, өлшемсіз өзі ойлап табуы мүмкін. Бірақ аял өлең аяқталғанша сөз өлшем бұзылмай сақталды. Абайдың мектебі. Ішкі мәдениеттің көрінгі. Қандай алаңда ойында да өзіне сенімді спортшының мінезі. Ал, форма ойлап табу да өзінің қандылықтары жетерлік.

«Отырар сатына» арналған форма қандай. Бұған дейін Зейнолла ағамыздың «Сол өнері» оқулығымен қаруландан біз өлшемсіз бірталай форманы білетіміз. Қосым Абайдағы «Сегіз диктан» бастан Ал, мына өлең түрі соның бәрінен өзгеше. Құйылып тұр, Мұқағалидағы:

« Тыстап тіптен
Түпкелдіккен
жусалғанын сағындым
Жігі беттен

Сүйін өткен
Қыр сомалын салғандым,» —

билеп тұрғандай көрінетін. Сол бұйым көкесін Қашырдың «Отырар
сайында» көрді:

«Бұлттарды қашқан

Қыққанды ұшқан

Күздегі

Тамаша сәт ба,

Қараша қалдар

Тілден

«Отырар сазы» — аламан бөлігі, ат жарыс

Ту тарап болып, жөнкелген жылқы Түздегі!»

Иә, ат жарыс қанын қыздыратын дақта өлең формасындағы жарыс
та бар. Жанағы Мұқағалидан бастап, маңа ауыла айткені Тоқаш, кейінгі
Есенали, Байбота. Бұл өлеңді кім қашырыққам көрмеді дейсіз? Ұмыттың
барды екеңбіз, бір жылдардағы Отежан.

Ол кібідеп бір мысат, Кітаптан емес, қолыңда жатпаланнан,

«Мұңтық көзін жасы құсап,

Асығыс-ақ

Құлағыш,

Көз теңідеп жеткен бізге,

Откен күзгі жылы ағыс».

Жіліктеп, әлдеі бұғанға бөліп жазып отырмыз. Соншама ұйқастары
көрсетіп беру үшін Отежан ағамыздың кітабында қадимі тәрі жол
шығар Ұмытпасақ.

Шеберлік дегенде шек жоқ. Бұдан кейінкерміз соның біразын, бірала
не, бәрін мөңгергені хәк. Жанағы жыр былай аяқталатын. Өйткені, бұл
мысат келесі жетінің жоралтысы:

«Тайсақтайтындар,

Қол соқпайтындар,

Кім өзі?

Дансақ тәні,

Тұр оның бнік

Күмбегі,

«Отырар сазы»

Тах менен таста ойнаған,

Құлаң-еніктің

Тілденшеятң

Мінезі»

Бірудан атына бір ұйқас іздеу қазақтағы бүкіл ақышты тән құбылыс. «Қақтай шөпіннен» бері Қалжың да жатыр, сынақ да бар. Шеберлік жарыстыру және ұршы. Басқалар қыстыра алмағанда өміс-өлі «жұтаған үйі» — «Мұқадаты» деп ұйқас тапқан талант та жатыр. Солардың қай-қайсысынан «құтан-қиық» қас сөйне. Плендшекті ұйқастыру кем түсіне дейміз.

- Құда бала ғой, - деді Қалекен қала сыртындағы үйінің қақпасын ашып жатқан орыс жігітке қарап.

Бұл - ақын ағамызды әдебірі сапардан үйіне алып келген бетіміз есі.

Өлең жүйенің бөлісін шыңдағып шығарды. Өтірік өлең — бәлек жанр. Таспа баланың шеберлігі керек. Жас шағында балалар поэзиясында Қалекеннің өзі де өтірік өлең жазған. Үмітпасақ, «Эльбрусның басынан Сыртың түстім шаңамен» дегендей жолдары бар.

Ал кейінгі поэзиясы бар шынып айтылған. Сол шыңдықтың бірі — өлең «ұатын» деп айыптағандарға жақын жұлды. Бір келіні сонау Мұранның қызы екенін айтып шырылдайды ол өлеңінде ақын байғұс. Не, бұған дейін қадресті ақышты байғұс күнге түсірмек болған өзіміз, өз ағайындарымыз Арықой, жалақор төңірегі. Жұды алыстан шықпағаны анық.

Орыспен құда болудың бәсеке емес. Қалекенге сөзестігі жоқ. Бір кездеті Есеннің аудармасы үшін көрші халық. Қалекен әулетіне бір емес, бірнеше қыз берсе жарасар еді.

«Анаға хат» қалай аударылған.

«Елестетіп қабақтың төбелесін.

Көз алдына көрністер келсе ме сұм».

Ақыр аяғы «сұтын-сұтын алғандай өкпебесті» деген ұйқаспен тынағын.

Есеннің аудармасы — Қалдыр әлемінің тағы бір бұйы болып тұр. Олжақты төмендетпей аударса, Есеннің одан жоғарына шығарып кеткені анық. Қайісын Құлшекті жас кезінде қалай аударғанын өлең де естелігінде айтыпты. Оны несіне қайталайық.

Тағы бір сөзге шірмен сөзді түйіндейін. Талай нәрсені шығарған қабыл алатын адалын бұл үшін содан қолайлысы жоқ-ау.

Мен «Жұлдыз» журналында авторларға отыз мың сомның қаламақысын бөлетінімін. Ақша беретін қағаздың аяғына «Қадыр мырза» деп қол қоямын. Одан өзін «Лениншіл жас» газетіне келіп авторлардың бірі ретінде үш сом қаламақы алатын тұсыма «Қадыр ырза» деп қол қоятын едім.

Бұл Жетісудың көк жанында жүйіткіп келе жатқан автомашинна шінде ақшаның ағынан жарыпаны

*Қайнар Олжасов,
«Қазақ поэзиясы»-2009,-29 жас. топқасын*

*«Қайнар Мұрағат» журналының пікірлері ықпалы өте үлкен.
Мұндағы «Жігіт ақынды», «Жырым сөзін» бір сөзінде, «Елдік
теңізін» өзіне жұрттың ақ аузына түссе қаншаған талқан сұрақтарды,
сөзберіктер сөзін тегін сөздерін бөледі»*

Алғашқы сөз

Ақын шығармаларының тізімі

1. Мырза Әли Қ. Ақ отау. Өлеңдер.- Алматы, 1968.-176 б.
2. Мырза Әли Қ. Күміс қоянрау. Өлеңдер, мысалдар, жұмбақтар.- Алматы, 1970.-376 б.
3. Мырза Әли Қ. Қош. Өлеңдер.- Алматы, 1973.-318 б.
4. Мырза Әли Қ. Жерүйік. Жыр кітабы.- Алматы, 1976.-184 б.
5. Мырза Әли Қ. Алақан немесе Орта Азия отаулары. Қонаққаде кітабы.- Алматы, 1977.-160 б.
6. Мырза Әли Қ. Дөңбөйра. Өлеңдер.- Алматы, 1979.-351 б.
7. Мырза Әли Қ. Қорамсақ. Өлеңдер.- Алматы, 1980.-192 б.
8. Мырза Әли Қ. Қоқиыр. Өлеңдер.- Алматы, 1981.-176 б.
9. Мырза Әли Қ. Күндер-ай: Ән өлеңдерінің жинағы.- Алматы, 1984.-160 б.
10. Мырза Әли Қ. Үш төмдік шығармалар жинағы. Өлеңдер мен поэма.- Алматы, 1989. Т1. - 448 б; Т2. - 431 б; Т3. - 432 б.
11. Мырза Әли Қ. Қызыл пен қанжар. Өлеңдер кітабы.- Алматы, 1991.-288 б.
12. Мырза Әли Қ. Мәңгі майшап. Өлеңдер.- Алматы, 1992.- 384 б.
13. Мырза Әли Қ., Баянбаі Қ. Өлеңдер, ертектөр, мысалдар, мазақтамалар, жұмбақтар, жаңылтпаштар.- Алматы, 1993.- 496 б.
14. Мырза Әли Қ. Білік баспалтақ. Өлеңдер.- Алматы, 1993.- 106 б.
15. Мырза Әли Қ. Гибратнәме. Әлжеселар.- Алматы, 1993.-102 б.
16. Мырза Әли Қ. Екі төмдік шығармалар жинағы.- Алматы, 1995.-Т1.- 432 б.
17. Мырза Әли Қ. Екі төмдік шығармалар жинағы.- Алматы, 1995.-Т2.- 496 б.
18. Мырза Әли Қ. Үкілі үзінді жер. Тартымды тармақтар мен шырайлы шумақтар.- Алматы, 1996.-144 б.
19. Мырза Әли Қ. Алаштың арнауы. Жыр жинағы.- Алматы, 2001.-256 б.
20. Мырза Әли Қ. Гибратнәме.- Алматы, 2001.-496 б.
21. Мырза Әли Қ. Енрер еткен ерлер-ай... Өлең-тарих, елем-портреттер.- Алматы, 2001.-112 б.
22. Мырза Әли Қ. Жатыны: [Ақындар және ақындық қасиет

- туралы дара көзқарас] - Алматы, 2001. - 464 б.
- 25-34. Мырза Әли Қ. Таңдамалы шығармаларының көп томлығы. 12 т. Т.1.-Алматы,2002. - Т.1.- 480 б.
Т.2.- 448 б.
Т.3.- 392 б.
Т.4.- 92 б.
Т.5 - 64 б.
Т.6.- 64 б.
Т.7.- 472 б.
Т.8 - 504 б.
Т.9.- 448 б.
Т.10 -440 б.
Т.11 -496 б.
Т.12.-464 б.
35. Мырза Әли Қ. Алтын омырау. Өлеңдер.-Алматы,2003 - 160 б.
36. Мырза Әли Қ. Нұрім. [XX ғ. өмір сүрген қазақ ақын жаушылар туралы] -Алматы, 2004 -360 б.
37. Мырза Әли Қ. Шыршадан: Жаңа өлеңдер кітабы - Алматы 2004.-336 б.
38. Мырза Әли Қ. Таңдамалы. Екі томдық шығармалар жинағы - Алматы, 2005. -Т.1 - 424 б
39. Мырза Әли Қ. Таңдамалы. Екі томдық шығармалар жинағы - Алматы, 2005 -Т.2 -432 б
40. Мырза Әли Қ. Даналық дәрішесінің бір сағасы: [Қазыр Мырза Әлидің 70 жасқа толаған мерейтойына арналған] /Батыс Қазақстан облыстық мәдениет басқармасы. БҚО тарихи-өлкетану музейі -Орал, 2005 -16 б.
41. Мырза Әли Қ. Таңдамалы жинақтар. Екі томдық жинақ. Өлеңдер.-Алматы, 2006.
42. Мырза Әли Қ. Егіз жолдар. Навылмапа.-Алматы, 2008.-320 б
43. Мырза Әли Қ. Ой-өріс: Өлеңдер, навыл сөздер.-Орал, 2009 -320 б

«Қазыр – өмірдегі тіл ағыны. Ақынның, ұстаздың өз жазғаннан айырған ақын, Олған тіл ағыны – өмірдің сүйсініп тұрған ақын өмірі»
Мұқабалық Абайұлы.

Ақынның түрлі жинақтарда енген өлеңдері

45. Мырзалшев Қ. Қазақстанның физикалық географиясы: Өлең // Республика мәні: Қазақ совет ақындарының республика жайлы өлеңдері.-Алматы, 1970.-105 б.
46. Мырзалшев Қ. 22 шоль және 9 май. Алаштыр және тұлып Бейбіт күн бейнесі. Елдеген дүние: Өлеңдер / Жәніс жұлдызы. Совет армиясы туралы жыр-кітап.-Алматы, 1980.-309-312 б.
47. Мырзалшев Қ. Коммунизм. Өлең // Жыр қанаты: Өлеңдер жинағы.-Алматы, 1981.-119-123 б.
48. Мырзалшев Қ. Шекарашы. Құшқадан қат. Сербам: Өлеңдер // Жұлдызды өмір: Жыр жинағы.-Алматы, 1987.-127-130 б.
49. Мырзалшев Қ. Оянған өлке. Бауырлар. Өлеңдер // Октябрь шұғылысы. Қазақстан ақындарының өлеңдері.-Алматы, 1987.-104 б.
50. Мырзалшев Қ. Данышпаң. Поэмдан үнді // Октябрь нұры. Публицистика.-Алматы, 1988.-62-76 б.

«Ол (Қайырат) жүрегінің бұрын белгісіз тағдыр, тәтті етене боп сүйсіне сарысы күңдептегі тар, түркіне құбылғандармен тәлкегі тіл түркіне өте шайыр. Бірқас бұл түркі тілге құбылғанын қасіретей қалғанын жетіңіз ұста-өсетей емес, тілге да, жүрекке де сүйсіз көзі табырған сары мен сарыдай жұртығында түркі. Ал үзілдінен жетіңіз, сүйсіне, өте!»

Ақынның әзі жазған өлеңдер, мақалалар мен аудармаларының тізімі

1961 жыл

51. Мырзалышев Қ. Ақындық еңбек. [Хамит Ерғалиевтің "Қарманғалы" поэмасына пірір] //Жұдыз -1961. -№9. -140-146 б.
52. Мырзалышев Қ. Семья борышы. [С. Омаровтың "Балдыз" повесіне ноту] //Қазақ әдебиеті -1961 -14 шілде

1966 жыл

53. Мырзалышев Қ. Дала дңғары. Өлеңдер //Орал өңірі. -1966. -17 сәуір

1968 жыл

54. Мырзалышев Қ. «Ақпан ақшаты» романы. [Сын және библиография] //Орал өңірі -1968 -24 сәуір

1973 жыл

55. Мырзалышев Қ. Адам. Өлең //Орал өңірі -1973 -17 наурыз
56. Мырзалышев Қ. Адам. ["Домбырашың" екінші кітабынан] //Жалын -1973. -№3. -66-77 б.
57. Мырзалышев Қ. Достықтың тілі-ортақ тіл. Өлең //Социалистік Қазақстан. -1973 -28 шілде
58. Мырзалышев Қ. Уақыт пержесі. ["Домбыра" кітабынан өлеңдер жинағы] //Қазақ әдебиеті -1973 - 6 сәуір

1974 жыл

59. Мырзалышев Қ. Дарқаншық дәнәлікпен ұласқанай... Өлең //Лениншіл жас -1974 -18 ақпан
60. Мырзалышев Қ. Жаңа жырлар. Өлеңдер //Орал өңірі. -1974. -2 ақпан.

1975 жыл

61. Мырзалышев Қ. Көкшетау көріністері. Өлеңдер ("Жер ұйық" кітабынан) // Жұдыз -1975 -№1 -161-164 б.
62. Мырзалышев Қ. Құбылыс. Өлең (Нұрғисаға 70 жас) //Егемен Қазақстан. -1975 -1 сәуір.
63. Мырзалышев Қ. Орда. Өлеңдер //Орал өңірі -1975 -13 қараша

1976 жыл

64. Мырзалышев Қ. Күн көбелегі ағасы. Өлеңдер //Жұдыз -

1976.-№1.-85-91 б.

66. Мырзалшев Қ. Өлеңдер //Социалистік Қазақстан -1976 -4 қаңтар
67. Мырзалшев Қ. Түрікмен төрөде: ["Алақан, немесе Орта Азия бопандры" жинағынан] //Орал өңірі.-1976.-23 желтоқсан
1977 жыл
68. Мырзалшев Қ. Қонақ үй мұбағалар: Өлеңдер //Жұлдыз.-1977 -
№2.-36-43 б.
69. Мырзалшев Қ. "Қорамсақ" кітабынан: Өлеңдер //Орал өңірі.-
1977-18 тамыз
1978 жыл
70. Мырзалшев Қ. Нысан. Өлеңдер ("Қорамсақ" кітабынан)
//Жұлдыз.-1978.-№8 -144-149 б.
1979 жыл
71. Мырзалшев Қ. Өміршең дәстүр. Облыстық ақындар айғысы
жайлы //Орал өңірі.-1979.-17 сәуір.
1980 жыл
72. Мырзалшев Қ. Басыт: Жалған атақ, Ғанық, Елу, Қызғанық,
Келінік, Әзіл, Кеңес, Қарбалас, Тірік алаңдағы тілек:
["Көкпар" атты кітаптан өлеңдер] //Орал өңірі.-1980.-16
қыркүйек
73. Мырзалшев Қ. Жұлдың жүгі омыр: [Қазақ ССР Мемлекеттік
сыйлығының лауреаттары сөйлейді рубрикадан] "Қазақ
әдебиеті.-1980.-20 қыркүйек
74. Мырзалшев Қ. "Көкпар" атты кітаптан: Өлеңдер //Орал
өңірі.-1980.-16 қыркүйек
75. Мырзалшев Қ. "Қорамсақ" атты жаңа кітаптан бірнеше
өлеңдер //Қазақ әдебиеті.-1980.-18 қаңтар.
1981 жыл
76. Мырзалшев Қ. Биік басындақ: [Қазақ поэзиясындағы қарыш
тақырыбы туралы ойлар] //Жұлдыз.-1981.-№9.-210-217 б.
77. Мырзалшев Қ. Бөлінген және бота: ["Көкпар" кітабынан
бірнеше өлеңдер] // Қазақ әдебиеті.-1981.-1 қаңтар
78. Мырзалшев Қ. Дүбірлі дүние. Өлеңдер //Социалистік
Қазақстан.-1981.-10 қаңтар
79. Мырзалшев Қ. Көксәйтесті Өлеңдер //Жұлдыз.-1981.-№1.-41-
46 б. Жұлдыз.-1998.-№7.-61 б.
80. Мырзалшев Қ. "Қорамсақ" атты кітаптан: Өлеңдер //Орал
өңірі.-1981-шілде

81. Мырзалшев Қ. Қызыл кітап. Поэма //Қазақ әдебиеті.-1981.-
20 қараша
82. Мырзалшев Қ. Орда. ["Жерұйық" атты кітабына өлеңдер]
//Орал өңірі.-1981.-18 шілде
83. Мырзалшев Қ. Сөзбәлік: Дауыл: Жаңбыр жауар алдында:
Көктем құдіреті. Өрік ағашы. Құштарлық. Табиғат
Өлеңдер //Қазақстан әйелдері.-1981.-№8.-12 б
84. Мырзалшев Қ. Табиғат тірлік. Шаралат. Дәнгөзәлік. Аалық:
Өлеңдер //Орал өңірі.-1981.-1 шілде
1982 жыл
85. Мырзалшев Қ. Революция рухы: ["Қызыл кітап" жинағынан]
//Социалистік Қазақстан.-1982.-24 қаңтар.
86. Мырзалшев Қ. Ұлдар және тағын ["Көкпар" кітабынан]
//Лениншіл жас.-1982.-8 қаңтар.
1983 жыл
87. Мырзалшев Қ. Көңіл тоғанында. [Өзенбектері жайлы] //Қазақ
әдебиеті.-1983.-14 қаңтар
1984 жыл
88. Мырзалшев Қ. Қайырлы қалам. [М.Есламғалиевтің кітабына
сын] //Орал өңірі.-1984.-20 қараша.
89. Мырзалшев Қ. Мәңгі майдан кітабынан. Өлеңдер //Жұлдыз.-
1984.-№10.-3-8 б
90. Мырзалшев Қ. Мәңгі майдан кітабынан. Өлеңдер //Жалын.-
1984.-№5.-122-125 б
91. Мырзалшев Қ. Мәңгі майдан кітабынан. Өлеңдер
//Мәдениет және тұрмыс.-1984.-№9.-14 б
1985 жыл
92. Мырзалшев Қ. Айыптауын. ағайын. Өлеңдер //Білім және
сәйек.-1985.-№1.-37 б.
93. Мырзалшев Қ. Оқиғаның әлемі: Оңтүстік //Қазақ әдебиеті.-
1985.-26 шілде.-11-13 б.
94. Мырзалшев Қ. Жырдайды жүрек. Ленни деп //Қазақ
коммунисті.-1985.-№4.-92-95 б.
95. Мырзалшев Қ. Зымыран заман. [Мәңгі майдан кітабынан]
//Жұлдыз.-1985.-№7.-9 б
96. Мырзалшев Қ. Зымыран заман. Күлкі: Ұялт дүниесі: Сары
сайған. Не керек. [Мәңгі майдан кітабынан өлеңдер]
//Орал өңірі.-1985.-19 қаңтар
97. Мырзалшев Қ. Мәңгі майдан кітабынан. Өлеңдер //Орал

өңірі.-1985-19 қаңтар.

98. Мырзалшев К. Мәңгі майдан; Күрделі; Даламыз да айнамыз
Өлеңдер //Мәдениет және тұрмыс.-1985.-№10.

1986 жыл

99. Мырзалшев К. Мәңгі майдан кітабынан. Өлеңдер //Орал өңірі.-1986-3 қаңтар

100. Мырзалшев К. Мәңгі майдан. Өлең //Орал өңірі.-1986-10 сәуір

101. Мырзалшев К. Оң бағасы барша. Өлең //Орал өңірі.-1986-8 маусым

1987 жыл

101. Мырзалшев К. Мәңгі майдан кітабынан. Өлеңдер //Қазақ әдебиеті.-1987-7 тамыз.

1988 жыл

102. Мырзалшев К. Ақынның шығармаларын талдау //Қазіргі қазақ лирикасының поэтикасы. Әдебиет сын мақалалар.-1988-55-91 б.

103. Мырзалшев К. Әр аяқтар жырлары [Өлеңдер Ақиқат туралы аңыз. Орыс тілінде] //Орал өңірі.-1988-5 сәуір

104. Мырзалшев К. Келетік. Метін патшалықтарымыз. Сері. Аманат Ерлі-зайыптылар. Аманат //Лениншіл жас.-1988-3 тамыз.

105. Мырзалшев К. Озғарымның өзіне бір мағықтың. Өлеңдер //Қазақ әдебиеті.-1988-15 шілде

106. Мырзалшев К. Ойындей көр өзгені: Өлең //Жұлдыз.-1988-№11.-3-10 б.

107. Мырзалшев К. Шырғай мен шұрғай: [Қазақ ССР Мемлекеттік сыйлығына ұсынылған шығармалар] //Қазақ әдебиеті.-1988-№42

1989 жыл

108. Мырзалшев К. Отызыншы жылдар ойраны.-1937-Еркектің көз алды.-Нәубет. Өлеңдер //Жұлдыз.-1989-№6-58-45 б.

109. Мырзалшев К. Тірлікте мәселе көп жариялар: Өлең //Орал өңірі.-1989-21 қаңтар

1990 жыл

110. Мырзалшев К. Дамбыра мен гитара: ["Жұмыр жер" кітабынан өлеңдер] //Лениншіл жас.-1990-4 мамыр

111. Мырзалшев К. "Достоевский және оның бауыры": Жерде Тұсау кесер. Қыз қалауы. Қазақ жерлесіме ашық хат:

Өлеңдер //Орал өңірі.-1990.-18 қапан

112. Мырзалшев К. Ең қымбаты – алтын дейміз, алтын ба? Өлең //Орал өңірі.-1990.-21 сәуір.
113. Мырзалшев К. Қазақ кітабының бағына бола . //Кітап жаршысы -1990.-25 тамыз
114. Мырзалшев К. Құм жетер құшыш. Өлең //Парасат.-1990.- №12.-17 б
115. Мырзалшев К. Орыс орманы: Өлеңдер //Орал өңірі.-1990.-18 қапан.
116. Мырзалшев К. Сайлаудың тарыма. Өлең //Орал өңірі.-1990.-25 сәуір.
117. Мырзалшев К. Шігері алынған шумақтар. Өлеңдер //Қазақ әдебиеті.-1990.-23 ақпан

1991 жыл

118. Мырзалшев К. Адамдар және олардың иттері. Өлеңдер //Орал өңірі.-1991.-17 сәуір.
119. Мырзалшев К. Ең қымбаты-алтын дейміз, алтын ба? //Жұлдыз.-1991.-№1.-54-58 б, Орал өңірі -1990.-31 сәуір
120. Мырзалшев К. Заманай: Поэма //Жалын.-1991.-№3.-2-13 б
121. Мырзалшев К. Кезі келді. Өлеңдер //Қазақ әдебиеті.-1991.-№8.-5 б
122. Мырзалшев К. "Қылыш пен қанжар": Өлең //Кітап жаршысы-1991.-№8.-29 тамыз.
123. Мырзалшев К. Өкпіннің өткелдері: Поэма //Орал өңірі -1991.-9-12,15-17 қапан.
124. Мырзалшев К. Тарих тәлімі. Заман ағымы және аңшылық Өткен дәуір өрнегі. Дегенмен: Өлең //Социалистік Қазақстан.-1991.-21 наурыз

1992 жыл

125. Мырзалшев К. Абылай: Өлең //Мұрагер.-1992.-№3-4.-2 б
126. Мырзалшев К. Ақ балықтай Айсурум. Өп //Сәрікер.-1992.-78 картина
127. Мырзалшев К. Әке-шеше және жетім: Өлең //Абай.-1992.-№2.-71 б.
128. Мырзалшев К. Бұрымыңнан діналдым: Өлең //Қазақстан әйелдері.-1992.-№1.-4 б.
129. Мырзалшев К. Мән өліне ташық болдым. Өлең //Қазақстан әйелдері-1992.-№11/12.-13 б
130. Мырзалшев К. Мән бір мүн: [М. Мақатаев шығармашылығы

туралы] //Мұрагер.-1992.-№1.-24-30 б.

131. Мырзалшев К. Өкінші өткелдер: Поэма //Жұлдыз.-1992.-№1.-3 б.

132. Мырзалшев К. Тоқтар ұшқаннан кейінгі туған өйлер. Өлең //Мұрагер.-1992.-№2.-2 б.

133. Мырзалшев К. Туған жер. Алтыс. Қазақы қалық. Өлеңдер //Орал өңірі.-1993.-4 қаңтар.

134. Мырзалшев К. Түрлі-түрлі қалақ бар: [Балаларға арналған өлеңдер] //Сұхбат.-1992.-№35.-4 б.

1993 жыл

135. Мырзалшев К. Ғибратнама: [Қазыр Мырза Әстәліні осы кітабынан шарты ұяна] //Парасат.-1993.-№5.-3-4 б.

1994 жыл

136. Мырзалшев К. Ғибратнама кітабынан //Қазақ әдебиеті.-1994.-№8.-8 б. Парасат.-1993.-№5.-3-4 б.

137. Мырзалшев К. Деген екен: Ақынның қалжыны //Өркенест.-1994.-24 желтоқсан.

138. Мырзалшев К. "Қазақтар" кітабынан: Өлеңдер //Егемен Қазақстан.-1994.-27 желтоқсан.

139. Мырзалшев К. "Қазақтар" атты кітаптан. Өлеңдер //Жұлдыз.-1994.-№1.-5-6 б.

140. Мырзалшев К. "Қазақтар" кітабынан //Жалын.-1994.-№1-2.-7 б.

141. Мырзалшев К. Махаббат. Өлең //Орал өңірі.-1994.-8 қазан.

142. Мырзалшев К. Ойлым-ойлым ойлар //Жалын.-1994.-№5/6.-68-71 б.

1995 жыл

143. Мырза Әлі Қ. Құбылыс: Өлең. Пәдіснама.-70 //Егемен Қазақстан.-1995.-1 сәуір.

144. Мырзалшев К. Алтыс-тал түс: Оқиға //Қазақстан өлеңдері.-1995.-№1.-24-25 б.

145. Мырзалшев К. Ата-анға ақ тілеу: [Жер, тіл, ел туралы өлеңдер] //Ана тілі.-1995.-27 шілде.

146. Мырзалшев К. Құя көтеріле бергенде: Өлең //Жайық үні.-1995.-20 қаңтар.

147. Мырзалшев К. Махаббат жырларынан: Өлең //Жалын.-1995.-№1/2.-131-131 б.

148. Мырзалшев К. Туған жер. Алтыс. Қазақы қалық. Өлеңдер //Орал өңірі.-1995.-4 қаңтар.

1996 жыл

150. Мырзалиев К. Елдің сөзімі: Өлең /Егемен Қазақстан - 1996 -11 желтоқсан.
151. Мырзалиев К. Жараты жолбарыс: [Драмалық дастан] //Жұлдыз.-1996.-№4.-21-63 б.

1997 жыл

152. Мырзалиев К. Бас жыл өткен соң: Өлеңдер //Жұлдыз - 1997.-№8.-31-41 б.
153. Мырзалиев К. Күздік немесе адамдар //Парасат.-1997.-№10.-14-15 б.
154. Мырзалиев К. Қасқыр қақпан: [Сатиралық комедия] //Жұлдыз.-1997.-№4.-108-138 б.
155. Мырзалиев К. Пайғамбар жасы: [Әзіл-шыны аралас әңгіресе] //Егемен Қазақстан -1997.-26 наурыз.

1998 жыл

156. Мырза Әли К. Көкейтесті Өлеңдер //Жұлдыз -1998.-№7 - 61 б.
157. Мырзалиев К. Жаңа жыл адында алабарыну: Өлең //Егемен Қазақстан -1998.-1 қаңтар
158. Мырзалиев К. Көпестік. Өлеңдер //Пеншілік жас.-1988.-3 тамыз
159. Мырзалиев К. Қаратау - қалың дәптер: Өлеңдер //Жалын - 1998.-№3/4.-4-21 б.

1999 жыл

160. Мырзалиев К. Абай бүтін не дер-ді! /Ана тілі -1999.-15 шілде.
161. Мырзалиев К. Әдебиет - әділеттің шаруасы //Парасат.-1999.-№6.-2 б.
162. Мырзалиев К. Соңғы кездесу. Өлеңдер //Ана тілі.-1999.-27 мамыр.

2000 жыл

163. Мырзалиев К. Еркес-бас, әйел-майын: Өмір арамдары //Парасат -2000.-№12.-25 б.
164. Мырзалиев К. Жазмыш. Проза //Таң-Шөлпан.-2000.- тамыз-68-109 б.
165. Мырзалиев К. Жазмыш //Жас Алаш.-2000.-5 қапан
166. Мырзалиев К. Жырғамағышы тасыр бәйге не қалшырды? //Жас Алаш -2000.-29 қаңтар
168. Мырзалиев К. Қырық бұрын қызықты //Парасат -2000.-№9 -

15 б.

169. Мырдалиев К. Ұсталмаған ұры ұтың боп жүреді! Нақыл сөздер // Парасат.-2000.-№4.-21 б.

2001 жыл

170. Мырда Әли Қ. Күлтегін: Дастан // Тан-Шолпан.-2001.-№2.-17-25 б.

172. Мырдалиев К. Ақиқат пен әр-ождан // Егемен Қазақстан.-2001.-1 желтоқсан

173. Мырдалиев К. Кіші үй. Оған // Алматы ақшамы.-2001.-23 наурыз

174. Мырдалиев К. Кәйсібірін айтайың, кәйсібірін! // Олаңдар // Егемен Қазақстан.-2001.-17 ақпан.

175. Мырдалиев К. Қысқа әңгімелер // Тан-Шолпан.-2001.-№1.-3-10 б.

176. Мырдалиев К. Түсінеу-өңден-өй-ұрандары // Парасат.-2001.-№1.-28 б.

2002 жыл

177. Мырдалиев К. Ақиқатты айту-мұратым. Өлеңдер // Қазақ әдебиеті.-2002.-15 қараша

178. Мырда Әли Қ. Жырмасынша кәсір білгі не қалдырып // Жас Алаш.-2002.-28 қаңтар

179. Мырда Әли Қ. Келік: Ой-тамар // Атамекен.-2002.-28 ақпан. Орал өнері.-2002.-7 ақпан.

180. Мырдалиев К. Күлтегін: Жыр // Егемен Қазақстан.-2002.-1 қаңтар.

181. Мырдалиев К. Күн бағалы, таң атқалы... [“Шырғалаң кітабынан”] // Егемен Қазақстан.-2002.-16 қараша.

182. Мырдалиев К. Таң қалып жеткен ақын: [Еркеш Ибраһим] // Жас Алаш.-2002.-19 ақпан

183. Мырдалиев К. Тілдің ықпал-жақпылы джуңғилден бетер... [Сөз және сөздіктер дүниесіне саяхат] // Жас Алаш.-2002.-50 сәуір

2003 жыл

184. Мырдалиев К. “Шырғалаң” кітабынан. Өлеңдер // Тан-Шолпан.-2003.-№6.-3-7 б.

2004 жыл

185. Мырда Әли Қ. Иірім // Жас Алаш.-2004.-26 ақпан.

186. Мырдалиев К. “Алдыңа керек ақыл көп, аралыңа керек ақпаған” // Дала мен қала.-2004.-12 қараша.

187. Мырдалшев К. Атмас жерде калмас. [Асыл ойлар жиыны] // Қазақстан-қаған -2004-22 қаңтар
188. Мырдалшев К. Атмас жерде калмас. [Асыл сөз] // Егемен Қазақстан -2004 -25 маусым; Жұдыз -2005 -№9 -5-13 б
189. Мырдалшев К. Арқа сүйер ақиқаттың балмаса айтылып керек пе? //Жас Алаш.-2004 -10 шілде
190. Мырдалшев К. Әдебиет есің-бәсқаңдарумен ойыналысканыңды қызғанады. [Қадыр Мырза Әлімен сұхбат] //Ана тілі -2004.-29 шілде.
191. Мырдалшев К. Әліме Есенберлинге қалами Есенберлиннің айырбастағым келмейді //Жас Алаш.-2004 -14 тамыз.
192. Мырдалшев К. Жазушылық мамандық емес. тағдыр //Жас Алаш -2004 -10 қаңтар.
193. Мырдалшев К. Ирім: Тесе //Жас Алаш.-2004.-7 қазан.
194. Мырдалшев К. Ирім. "Жұмықынның өлімі жапыма қатыр бақты" //Жас Алаш -2004.-18 қараша.
195. Мырдалшев К. Қадыр Мырза Әлі. "Төртінші бала ғана әкешіненің": [Қадыр Мырза Әлі Қазақстандағы демографиялық ахуал туралы] // Жайық арулары -2004.-12 ақпан
196. Мырдалшев К. Қалың қалалі, қайран орта-табиғат? //Атамекен -2004.-28 сәуір.
197. Мырдалшев К. Оырдің жартысы өрніштен тұрады.. //Нұрхат -2004 -№1 -16-22 б
198. Мырдалшев К. "Поэзия деген - лирика..." //Дала мен қала - 2004 -23 сәуір

2005 жыл

199. Қадыр Мырза Әлі. Еңбектің бағалар көзі келді //Алтын Орда.-2005 -16-22 желтоқсан.-4-5 б.
200. Қадыр Мырза Әлі: "Басқа қамың түк емес. пілдің қамы тұрғанда" [Қазақстанның халық жазушысы, Мемлекеттік сыйлықтың иегері К. Мырза Әлімен сұхбат] //Ана тілі - 2005 -24 ақпан.
201. Қадыр Мырза Әлі. "Жараныңың бергеніне шүкір" [К. Мырза Әлімен сұхбат] //Орал өңірі -2005 -1 ақпан
202. Қадыр Мырза Әлі: "Сағалап баратын мықтым болған жоқ": Сұхбат //Жайық арулары -2005.-24 ақпан.
203. Мырза Әлі К. Байлықтың өз бақыт емес - Ой-қатында //Егемен Қазақстан -2005.-6 қаңтар.

204. Мырза Әли Қ. Біреулерге президенттің отырған орны керек, халыққа президенттің орнына отырғаны керек. «Оқал өнері» - 2005 -6 желтоқсан
205. Мырза Әли Қ. Жұбан рухымен сырласу: Өлең / «Информбизжа» -2005 -18 тамыз.
206. Мырза Әли Қ. «Мәңгілік дияналық тәртіпті жазып кетеліміз» - [«Ірім» кітабынан] //Жас Алаш -2005 -24 наурыз.
207. Мырза Әли Қ. Ұлы Желіс жапшырығы. Олеңдер / «Информбизжа» -2005 -№14 -7 сәуір
208. Мырзаліев К. Дамбыраның күрсінген шағын көрлімі: Олең / «ТаңШоңнам» -2005 -№5 -3-31 б.
209. Мырзаліев К. Испандар ағылшын тілін әдепті үйренбейді. : [«Ірім» кітабынан] //Жас Алаш -2005 -17 ақпан
210. Мырза Әли Қ. Жетісе - Өлең //Қазақ әдебиеті -2005 -11 наурыз.

2007 жыл

211. Мырза-Әли Қ. Қызыл інір: Өлеңдер //Жұлдыз -2007 -№1 -5-17 б.

2008 жыл

212. Мырза Әли Қ. Астана тойында алақаннан көңіл // Егемен Қазақстан.-2008.-16 шілде.-1б
213. Мырза Әли Қ. Кем даладан, бос даладан не пайла, бос далада бостандының бөлмесі! [БТА бани ұйымдастырған Республикалық мұндайрада бес жүзде алған өлең] //Қазақ -2008 -21-28 қараша.-1 б.
214. Мырза Әли Қ. Асылды көтеріп, жастарды тұрақтандыратын шақ туып, олардың әлеуметтік мәселесін қазір шешпесе ертен көнген болады //Дауыс пен қала.-2008.-18 сәуір.-13 б
215. Мырза Әли Қ. «Ташкентпен қоштасу» - поэтикалық қабдылыс //Ана тілі -2008.-28 ақпан.-12 б.
216. Мырза Әли Қ. Халық тұнымықты, Әрен-әрен күн шықты [Желтоқсан оқиғасы жайында] //Егемен Қазақстан.-2008.-5 қаңтар.-3 б.

2009 жыл

217. Рифат О. Қара сұда қадиреттің қаты бар: Өлеңдер /ауд. Қ.
218. Мырза Әли //Әлем әдебиеті.-2009.-№5.-88-93 б

2010 жыл

219. Петерфи Ш. Жетеді әнді! Өлең /ауд. Қ. Мырза Әли //Егемен

Қазақстан.-2010.-27 қаңтар.-4 б.

*Әбілқайыр арыстандай ел ұлт арыстаны көп білгенге ақын деп Қидыр,
Біздің арыстандай көп білгенге, сол білгенге көбірек мағанға да Қидыр»
Тұрғынбай Абайға аяқ*

Қадыр Мырзаліев шығармашылығы туралы мақалалар

1974 жыл

220. Пиязбеков Р. Алысқа тартқан көш. [Қадыр Мырзаліевтің "Алысқа тартқан көш" атты өлеңіне сын] //Қазақ әдебиеті - 1974 - 1 наурыз

1977 жыл

221. Бектұрғанов Қ., Көшенов І. Адылтың үш өлшемі: [Қ. Мырзаліевтің "Жерұйық" жыр кітабын оқығаннан кейін] //Орал өңірі.-1977.-26 наурыз

1978 жыл

222. Әбілдаев Х. "Мінут сайын басымнан тасыр өтіп..." //Жұдыз.-1978.-№4.-190-198 б.

1979 жыл

223. Әбілдаев Х. "Мінут сайын басымнан тасыр өтіп...". [Қ. Мырза Әлі кітаптары туралы] //Қожақек.-Алматы, 1979 - 222-255 б.

224. Мылтықбаев Р. Туынбиек туыстар [Қ. Мырзаліевтің "Жерұйық", "Алақан" кітаптарына рецензия] //Жұдыз - 1979 -№5.-220-222 б.

1980 жыл

225. Алпысов Ұ., Әбішбаев Б. Кеңестік. Елестік. Терендік //Орал өңірі -1980.-25 шілде.

226. Әдебиет, өнер және архитектура саласында Қазақ ССР-інің 1980 жылғы мемлекеттік сыйлықтарын беру туралы: [ақын Қадыр Мырзаліев Ғинаятұлы «Жерұйық» өлеңдер жинағы үшін марапатталды] //Қазақ әдебиеті -1980.-17 қыркүйек

1981 жыл

227. Егубаев А. Жанашылдық шеберлік. [Қ. Мырза Әлі шығармашылығы] //Сыр мен сымбат -Алматы,1981 -116- 130 б.

1985 жыл

228. Дарынды талант несі? //К.Крупская атындағы облыстық

- кітапханасы. Құраст. К.М.Қашырбаева. - Орал. 1985 -3 б.
229. Кекілбаев Ә. "Сикыр сазды нағажыртар" Социалетик. Қазақстан.-1985.-5 қаңтар.
230. Тіреужанов М. Өлең әлемінде өз үні бар //Орал өңірі.-1985 -5 қаңтар
231. Тәжібаев Ә. Мінбесі біне бір ақын. [К.Мырдалиевтің "Қызыл кітабына" сын] //Әдебиетшіл жас -1985 -6 ақпан
1988 жыл
232. Қарібайев Б. Қазіргі қазақ лирикасындағы көркемдік элементтері: Қазақтың қазақ лирикасының поэтикасы -Алматы, 1988 -35-67 б.
233. Оралиев Н. Ақынды дамағұттылық // Қазақ әдебиеті.-1988 -29 қаңтар.
234. Суреткердің бітік парызы // Орал өңірі.-1988 -5 сәуір.
235. Шахин А. Кемел шақ [Ғылымның қиялында] //Орал өңірі -1988.-1 мамыр

1989 жыл

236. Ақын К. Мырдалиевпен көздесу // Орал өңірі -1989 -19 тамыз
237. Қорғабөкөв Ж. Айық көңелі күзгіміз? [Қадыр Мырдалиев 1988 жылғы желтоқсанда өмірбаянына байланысты құрылған комиссияның председателимен сұхбат] //Қазақ әдебиеті -1989 -№38 -12 б
238. Садықов С. К. Мырдалиев шығармаларының үш томлығы //Орал өңірі.-1989.-5 қазан.

1990 жыл

239. Барине де төреші - уақыт қана //Орал өңірі.-1990.-19 сәуір

1991 жыл

240. Рахметқұлы Ш. Ақын атаға жауап қал //Қазақ әдебиеті.-1991 - №21 -12 б.

1992 жыл

241. Ерманов Ж. Ойыңды бөлу оңай ма? [К.Мырдалиевтің "Қылыш пен қанжар" атты кітабына рецензия] //Қазақ әдебиеті.-1992 -№11.-11 б.

242. Иран-Ғайып "Бітпе демелдік" немесе Қазақстан Республикасының халық депутаты ақын Қадыр Мырдалиевпен сұхбат //Қазақ әдебиеті -1992.-№23.-12-13 б.

1993 жыл

243. Мұхамбетұлы С. Шынырау мен шындық [Ақын Қадыр

Мырзалышевтің поэзиясы туралы ой-толғау | //Жалын.- 1993.-
№11/12 -223 б.

244. Ойшыбаев Б. Ақын шығармашылығына арналды | Сырым ауданы жерлес ақын Қалыр Мырзалышев туралы | //Орал өңірі -1993 -28 қазан

1994 жыл

245. Айтжанов М. Мектепке Қалыр есім берілді | Жымпиты орта мектебі | //Орал өңірі -1994.-24 желтоқсан
246. Мұхамбетұлы С. Табиғат панорамы. [Ақын Қалыр Мырзалышевтің табиғат туралы жырлары жинағы] //Атамекен -1994.-№2.-27 қаңтар.
247. Нұрахметов С.М. Қ. Мырзалышевтің ақындық шеберлігі. [Автореферат].-Алматы. 1994.-22 б.
248. Сатапов С. Омірдің өлшемін: [Қалыр Мырза Оли "Гибрат немәт"] //Жас Алаш.-1994 -4 маусым
249. Сейтақ Г. "Өзіңнен үлгі алғандай өлеңге ташық кенеліміз...". [Қалыр Мырзалышевтің 60 жылдық мерейтойы қарсаңында] //Орал өңірі -1994 -3 қараша

1995 жыл

250. Ақбаси Ж., Қасайын Т. Танқырлықты Сырымнан алған секілді | Көрнекті ақын Қалыр Мырза Әлинің мерейтойы Сырым ауданында болып өтті | //Егемен Қазақстан - 1995 -9 маусым.
251. Асыл сөздің айығы | Көрнекті ақын Қалыр Мырзалышев-60 жасқа | //Жас Алаш -1995 -10 қаңтар
252. Өлімбек Қ. Алтын асқардан асқан ақын //Жас Алаш -1995.- 9 ақпан.
253. Данышпан // Парасат.-1995.-№1 -4 б.
254. Дүйсенбаев Е. Абыз қалың туа қалған секілді. [Қалырға арналған өлең] //Халық көңесі.-1995.- 4 қаңтар
255. Есімжанов Т. Алшықта - Қалырым мен Тұманбайым | [Өлең] //Алматы ақшамы -1995 - 4 қаңтар.
256. Жастардың өлеңге махаббаты өшкен жоқ //Атамұра.-1995 - 6 сәуір.
257. Жыр тұтпары- туған жерінде //Орал өңірі -1995 -12 қаңтар
258. Үкімбаев Е. Ақын-тағдыр//Ақиқат.-1995.-№1 -74-78 б.
259. Иманасов С. Халқымын Қалдыр //Қазақ әдебиеті -1995.- №2 -н б
260. Исғалиев К. Мерейтой пісінің Оралдағы мерекесі//Орал

өңірі -1995.-17 қаңтар

261. Исрағалиев Қ. Шәбдысынан талмада шабытты өлең немесе "Мұшайрамен" мерге жеткен мерей тойы // Орал өңірі -1995.- 21 қаңтар
262. Исрағалиев Қ. Ықыласты құшақ ақ ниет // Орал өңірі - 1995 -14 қаңтар.
263. Қалдыр Мырзалиев - 60 жаста // Қазақ әдебиеті -1995 -№2 - 6-7 б.
264. Қазақтың Қалдыр деген ұлы ақыны // Қазақстан әйелдері - 1995 -№1 -22-23 б.
265. Қалдырдың қалжыны: Аудармашы Ж. Төшеновтың жиналған Қ. Мырзалиевтің өлеңдері // Қазақ әдебиеті. -1995 -13 қаңтар.
266. Қашкынов Ж. Ақ құлыға мінген ақын // Қазақ әдебиеті. -1995 -№2.-7 б.
267. Құрманалиев Қ. Зерделі жырдың жергері // Халық көпесі. -1995 -4 қаңтар
268. Құсайын Т. Қаңтардағы Қалдыр тойы // Егемен Қазақстан. -1995 -24 қаңтар.
269. Міркемелұлы С. Ой орманын аралағанда // Алматы ақшамы -1995.-4 қаңтар.
270. Мұхадатиев Т. Қалдыр құрдамыма [Өлең] // Жалын -1995 - №5/6.-73 б.
271. Мұсаев А. Қалдірі жырлар. [Қалдыр Мырзалиев поэзиясы] // Орал өңірі -1995 -4 қаңтар
272. Омар Қаражу А. Ақын бақыты // Қазақстан мұғалімі. -1995 -14 ақпан.
273. Сағынтайұлы Г. Ақын: [Қалдыр Мырзалиевтің кемел тойына орай] // Орал өңірі -1995.-18 мамыр.
274. Сәніев Ш. Балалық шақтан бір елес // Орал өңірі.-1995.-12 қаңтар.
275. Сәрсенбаев Қ. Дала дөмбырасы // Егемен Қазақстан.-1995.-7 қаңтар.
276. Сейтақ Е. Ана мен бала [Өлең] //Егемен Қазақстан.-1995.-7 қаңтар.
277. Төшенов Ж. Қалдырдың қалжыны // Қазақ әдебиеті -1995 - №2.-16 б.
278. Тілеужанов М. Қалдыр поэзиясының ерекшеліктері // Жайық үні -1995 -1 қаңтар
279. Ысмақова С. Мәңгілік гүмбір // Орал өңірі -1995.-25 мамыр

280. Шахин А. Ұлыдан ұлағат // Орал өңірі. - 1995. - 14 қаңтар. 1996 жыл.
281. Елшібек Ж. Қырау-жыр қанаты галмайды немесе өпашашы өлеңмен сырдау? // Егемен Қазақстан. - 1996. - 1 маусым. 1998 жыл.
282. Аяғыңді ұмытып бардым-ау, біз осы. [Қорықты ақын. Қазақстанның халық жаушысы К. Мырзалиевпен сыр-сұхбат] // Денсаулық. - 1998. - №4. - 22-23 б. 2000 жыл.
283. Шахин А. Қадекен айтқан өлеңі [Қадыр Мырзалиевтің астарлы әзілдері туралы] // Жұлдыз. - 2000. - №2. - 157-158 б. 2001 жыл.
284. Әлім А. Уақыт пен кеңестікті үндестірген ақын // Қазақ әдебиеті. - 2001. - 28 желтоқсан.
285. Жайлыбай Г. Сұрмырған тарқан жөбелей [Қадыр Мырза Әлінің "Ақыр заманы" туралы] // Қазақ әдебиеті. - 2001. - №35. - 9 б.
286. Қарібасқа Б. Қазіргі қазақ лирикасы // Қазіргі қазақ әдебиетінің көркемдік даму арналары. - Астана. 2001. - 121-185 б.
287. Кәпел Әмір-Бек. Сөз тіркесімдері [Қадыр Мырза Әлі шығармашылығы] // Қазақ әдебиеті. - 2001. - 28 қыркүйек.
288. Сапарбай И. "Көле жатқан бір дегурді өлемен." [К. Мырза Әлінің драмалық шығармалары маңында] // Қазақ әдебиеті. - 2001. - 23 қараша. 2002 жыл.
289. Боранқұлқызы Д. Алқымның салт-дәстүрі мен мәдениетін таныту сабағы: [К. Мырзалиев «Қазақтарды шетелдік қонақтарға таныстыру»] // Қазақ өлі мен әдебиеті. - 2002. - №12. - 30-32 б.
290. Ерман Ж. Мерттен сөздерді төртен-ақ өскен [Қадыр Мырза Әлі. Кәпелдік. II том] // Қазақ әдебиеті. - 2002. - 1 ақпан.
291. Жұмабек С. Ұлы датаның ұлы эпосы: [Ұлы шайыр Қадыр Мырза Әлінің таңдамалы туындыларының көп томлығын қайта оқығанда] // Жас Алаш. - 2002. - 30 наурыз.
292. Мырзалиев Қадыр Гинахұлы. Өмірлерек // Батыс Қазақстан облысы энциклопедиясы. - Алматы. 2002. - 406 б.
293. Оралға неге оралдыңыз? [Халық жаушысы мен сұхбат] // Жас Алаш. - 2002. - 14 желтоқсан.

294. Серғазы Г. Қазақтың қалғі артық Қалыры // Алматы ақшаты -2002 -20 маусым
295. Тол туыншым өп бее том. [Ақынмен сұхбат] // Ана тілі. - 2002 -10 қаңтар
296. Гынныштық гддеген ақын: [Қалыр Мырза Әлі] // Орал өнері - 2002 -22 қаңтар.

2003 жыл

297. Жалықбай Т. Қырандар қонын анерйды // Орал өнері.-2003.- 25 қаңтар.
298. Сыдықова Ж. Ақын шеберлігі // Қазақстан мектебі -2003 - №5 -67-68 б.
299. Тілеубердиев Қ. Табиғаттың тағдырына а көзің // Қазақ тілі мен әдебиеті.-2003.-№12.-86-91 б

2004 жыл

300. Асқар О. Қазақ жыршының Қалыры. //Қазақ әдебиеті.-2004.- 7 қаңтар.
301. Ахметова К. Тағылымға терең ұстап - ақын//Қазақ әдебиеті. - 2004 -7 қаңтар
302. Әдебиет-өмір бйігі өңді гддеу [Ақын мен сұхбат] //Орал өнері -2004.-6 шілд.
303. Әмірбек К. Сөлмерген [Қалыр Мырза Әлімен сырласу] //Жалын.-2004.-№7.-32-42 б
304. Елемес Қ. Қазақ поэзиясының қарагөрі //Жас Алаш.-2004.- 6 қаңтар
305. Елемес Қ. Қазақтың Қалыры //Жас Алаш.-2004.-6 қаңтар.
306. Кәрім Т. Қосары мол көс кітап [Қалыр Мырза Әлінің "Жамыш", "Ирім" атты кітаптары жарық көрді] //Орал өнері - 2004 -6 сәуір.
307. Кейбіреулер "Ирімді" неге днатпайды?. [Қалыр Мырза Әлінің "Ирім" кітабы туралы шкіргілес] //Жас Алаш.- 2004 - 8 шілд.
308. Қазақтың Қалыры // Жайық ардагері.-2004 -73 желтоқсан
309. Қайырбеков Ә. Заманат немесе Қалыр Мырза Әлінің "Заман-ай" дастандар кітабын парактағанда туған ойлар // Ақиқат -2004 -№3 -68-73 б
310. Қалалбеқұлы Н. Асыл сөздің алдаспаны//Қазақстан-заман - 2004 -71 желтоқсан.
311. Құлатова А. Қазақтың абыл ақыны Қалыр Мырза Әлі 70 жасқа //Жайық ардагері.-2004.-13 қаңтар.

312. Тілеубердиев Қ. Қ. Мырзалыев поэзиясындағы экология мәселесі //Топек-Еденіс.-2004.-№1.-200-204 б.
- 2005 жыл
313. Абдрахманов С. Қазақ поэзиясының антологиясы. [Қадыр Мырза Әлі] //Егемен Қазақстан.-2005.-28 желтоқсан.-13 б.
314. Айташев М. Ақын тойы – елдің тойы //Орал өңірі.-2005.-27 қыркүйек.
315. Ақынға арналған конференция: [БҚМУ «Қадыр және рухани өлем» ғылыми-тәжірибелік конференция өтті] //Орал өңірі.-2005.-29 қыркүйек.
316. Асқар О. Қазақ жырының Қадыры //Қазақ әдебиеті.-2005.-7 қаңтар.
318. Ахметова К. Тағылымы терең ұстаз-ақын //Қазақ әдебиеті.-2005.-7 қаңтар.
319. Аяубердиев Р. Қадыр Мырза Әлінің поэзиясындағы көңулердің ерекшеліктері //Қазақ тілі мен әдебиеті.-2005.-№7.-114-119 б.
320. Әбдібекулов Т. «Қадыр-құбылыс. Біз бойламаған құбылыс» //Еділ Жайық.-2005.-7 қазан.
321. Әділетов А. Ақын тойы - бәріміздің тойымыз //Орал өңірі.-2005.-29 қаңтар.
323. Бақтыгереева А. Алдында өскен болған қандай жақсы: //Орал өңірі.-2005.-18 қаңтар.
324. Боринбаев Ж. Қадыр ағамен кездесу. [Ақын Қадыр Мырза Әлімен кездесу] //Қазақстан-таман.-2005.-22 сәуір.
325. Дәулетов Н. «Халық қаһарманына лайық» //Орал өңірі.-2005.-20 тамыз.
326. Елемес Қ. Қазақ поэзиясының картасы //Жас Алаш.-2005.-6 қаңтар.
327. Елемес Қ. Қазақтың Қадыры //Жас Алаш.-2005.-6 қаңтар.
328. Жайытбай Г. «Ғұмыр сәттердегі тұрқы...». [Қадыр Мырза Әлімен сұхбат] //Қазақ әдебиеті.-2005.-18 қараша.-4-5 б.
329. Жақия У. Сұлу сөздің сұлейіне көз бен көңіл тойған кеш //Орал өңірі.-2005.-10 қыркүйек.
330. Ибраева Ж. Қазақ өлеңінің Қадыры //Қазақ тілі мен әдебиеті.-2005.-№1.-118-121 б.
331. Қадыр ағамыз құрметі. [Қазақ драма театрында Қ.Мырза Әлінің "Сақал сардаары" спектаклі көрсілді] //Жайық үні.-2005.-27 қаңтар.

332. Қадырдың қанатты сөздері // Информбизнес.-2005.-29 қыркүйек.-15 б.
333. Қазақтың Қадыр деген ұлы ақыны // Жайық жастары.-2005.-15 қаңтар.
334. Қазақтың Қадыры // Орал өңірі.-2005.-27 қыркүйек.
335. Құлиев Б. Тарлан талант 70-ге // Информбизнес.-2005.-27 қаңтар.
336. Құлиев Б. Ұлының ұлы дейтін мақат жетті // Орал өңірі.-2005.-10 ақпан.
337. Құсйібекқызы Д. Ұлы ақын: [Қадыр Мырза Әлінің арнаған өлеңі] // Жайық ардулары.-2005.-13 қаңтар.
338. Құсайынұлы Н. "Әулие белегі, бөріарқау" // Орал өңірі.-2005.-10 ақпан.
339. Мұстафа Ж. Ғашықтық [әліл-шығын арпастас өлеңі] // Орал өңірі.-2005.-27 қыркүйек.
340. Мұрабаев С. Әдебиет-конвейер емес: [Қадыр Мырза Әлінің жауап мақаласы] // Жас Алаш.-2005.-20 қаңтар.
341. Назаров Ә. "Мен ұшыра өлеңді шығарған ұлтты мәңгілікте түрде көрімі керек": [ақын Қадыр Мырза Әлінің студенттермен кездесуі] // Алматы ақшамы.-2005.-10 наурыз.
342. Нәрімов А. Жүйріктің тұңғыш жүлдесі // Орал өңірі.-2005.-27 қыркүйек.
343. Оспан С. Жетпіске келіп қанғы Қадыр ақын, не жүйрікті ерпа жоқ сия қалдырдың // Қазақ үні.-2005.- №2 -ақпан.
344. Пұсырманов С. Тарлан талант // Орал өңірі.-2005.-17 қыркүйек.
345. Сахнада "Сақал саудасы": [Қазақ драма театрында Қ.Мырза Әлінің "Сақал саудасы" спектаклі көйілді] // Орал өңірі.-2005.-27 қаңтар.
346. Сәліңды Б. Қадырдың сөз қалған жақ айтылмаған // Информбизнес.-2005.-29 қыркүйек.-15 б.
347. Сырымқызы А. Ақ Жайық ақын ұлын аялады // Жайық үні.-2005.-6 қазан.
348. Таубақса А. «Бала-Қадырдың дама - Қадырға дейін» немесе: дала мен қаланы бірдей қамтыған мерейтой // Жайық ұстазы.-2005.-20 қаңтар.-1 б.
349. Төкебаев Ш. Қадыр-румы мықты ақын // Жайық үні.-2005.-20 қаңтар.
350. Үмбетширова А. Қадыр поэзиясы және ұлт келбеті // Жайық

жетізі - 2005, -27 қаңтар.

351. Шарабаев С. Қадыр поэзиясындағы қатарлене: (Орал өңірі - 2005 -27 қыркүйек.
352. Шүйіндішев М. «Қақтың Қалтыры» //Жайық ардагері - 2005 -29 қыркүйек.
353. Шыналин Ә. Өлеңдері өмірге жөн сілтеген //Жайық ардагері -2005 -10 қараша -5 б

2006 жыл

354. Әзіліп жарасал... [Қазақстанның Халық жазушысы, ақын Қадыр Мырза Әлінің арналады] //Қазақ әдебиеті -2006 -24 қараша -16 б.
355. Бактиярұлы Е. Толықтырылған көптомдық. [Қадыр Мырза Әлінің көптомдық таңдамалы туындылары ұсынылған болатын] //Қазақ әдебиеті.-2006.-3 наурыз -13 б.
356. Бөксенова Г. Қадыр Мырза Әлі. Адам әр минуттың қадірін білу керек //Түркістан.-2006.-26 қаңтар.-3 б
357. Елубай С. «Нірім». [Ақын өзінің «Нірім» кітабын нақылдапты] //Қазақ әдебиеті.-2006 -7 сәуір -11 б
358. Жамбаева Ш. Ойға дейін санау. [Ақынның өлеңдері] //Бастауыш мектебі.-2006 -№2.-21-22 б.
359. Жамбы Б. Айтып жеткен ұртық, айып болмас өлеңдері //Аят.-2006.-16 наурыз.-16 б.
360. Жанаева Ш. Қадыр Мырза-Өлінің қолжазба өлеңі //Ақиқат.-2006 -№3 -86-91 б
361. Ибраева Ж. Қадыр Мырза Әлінің соғыс тақырыбындағы жырлары //Қазақ тілі мен әдебиеті.-2006.-№5.-71-72 б.
362. Қадыр Мырза Әлі және рухани өлем: [Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары]. - Орал, 2006.-115 б.
363. Мақырұлы С. Орақүрекке нұр қайып... [Қадыр Мырза Әлі мен Серікқалин Шарабаев достығы] //Орал өңірі.-2006.-28 қазан.-4 б.
364. Мүттеп З. Қадыр поэзиясындағы өмір категориясының жырлануы //Қазақ тілі мен әдебиеті -2006.-№8 -49-51 б
365. Рамаданова Г. «Күміс қоңырау» күмібірі //Жұл-Жайық - 2006 -3 қараша.-8 б
366. Шаманұлы Ж. «Күміс қоңырау» күмібірі мен құрсау... [Қ. Мырза Әлінің балалар поэзиясы туралы бір үш өлең] //Қазақстан мектебі.-2006 -№2.-22-23 б

2007 жыл

367. Абдрахманов С. Қадыр Мырза әлі [өмірлерек, өлеңдер] //Жырмасыншы тасыр жырлайды.- Алматы, 2007.-497-517 б.
368. Аялбергенұлы Р. «Мірімнен» тұтан пірімдер [Қадыр Мырза Әлінің «Мірім» кітабы] //Алтын Орда.-2007.-1-7 қараша.-16-17 б.
369. Қайыдулсетова Қ. Тамаша, тай-думанмен таң атыраа //Айқын.-2007.-14 қараша.-8 б.
370. Адам әр минуттың қадірін білу керек //Жұлдыз.-2007.-№5.-172-181 б.
371. Қуатов Б. Қадырдың қанатты сөздері // Информбизнес.-2007.-20 желтоқсан.-15 б.
372. Шайхұды Е. Ұлы ақындар көп, ұлт ақындары аз [Халық жаушысы Қадыр Мырза Әлімен сұхбат] //Айқын.-2007.-2 ақпан.-6 б.
373. Шамдратова Ж. «Менің ең үлкен ұлығым – жетімдік» //Алтын орда.-2007.-16-22 тамыз.-6 б.

2008 жыл

374. Бас жүзде Қадыр Мырза Әліде [Екінші республикалық жалпа ақындар мүшайрасы] //Қазак әдебиеті.-2008.-7 қараша.-8 б.
375. Бейісбай С. Сөттер өтіп барады-ау //Ана тілі.-2008.-20 наурыз.-8 б.
376. Бектаева Г. «БТА-ның» бас жүлдегі – Қадыр Мырза Әліде [Екінші республикалық жалпа ақындар мүшайрасы] //Түркістан.-2008.-6 қараша.-4 б.
377. 378. Қаджанова А. Қ. Мырза Әлі. «Кәрі қыран» //Ұлағат.-2008.-№3.-61-67 б.
379. Сариева Ұ. «Төртінші бала ғана әке-шешенкі» [ақын Қадыр Мырза Әлімен сұхбат] //Орал өңірі.-2008.-28 тамыз.-12-13 б.

2009 жыл

380. Аманжол Қ. Құбылыс: [Заманымыздың таңғар ақыны. Қазіргі заманның нағыз жаушысы, мемлекеттік сыйлықтың лауреаты Қадыр Мырза Әлімен сұхбат] //Егемен Қазақстан.-2009.-6 қаңтар.-1 б.

381. Бақаш Е. Әдебиет 4-тілтік болуы керек //Зангалаң -2009.-12 ақпан
382. Мәдегібек Т. Шамырқанын намыстан асқар рух оянады. [Ақын Қадыр Мырза Әлі туралы айтар сөз] //Түркістан - 2009 -24 желтоқсан.-9 б
383. Олжас Қ. Өлеңге мырза, өмірге ырыс. [Қадыр ақын қарапайым ақырдан қоямен] //Қазақ әдебиеті -2009 -29 желтоқсан.-6 б.

2010 жыл

384. Кенжебіева Д. Бар қазақтың Қадыры //Айна.-2010 -14 қаңтар.-12-13 б.
385. Қайырова Н. Қазақтың Қадыры 75-ге //Жайық үні.-2010.-7 қаңтар.-3 б.
386. Нәріков А. «Қазақ деген боз інгенге ботамын» деп жырлайды абыз ақын //Орал өңірі.-2010 -7 қаңтар -7 б.

Қадырдың қанатты сөздері

Алмас жерде қалмас.

***

Мықтысын ба?

Ақылмен сөсерін ал!
Сенде қылыш болса,
Ал оның семсері бар!
***

Ағайын деген қызы:
Атыс отыраа, бірі-бірі қымайды,
Жақын отыраа өзара сыймайды
***

Жас келіңде кім болғын қалмайды,
Ақыр аяғыңда тек өян боп тынасың
***

Жастық жас икеіз болмайды,
Ыстық көлікес болмайды.
***

Халқың сапқанды қарғыс атады
***

Егер ұянып болмаса
Дүнием елдің дүниесі сенің
***

Жаман жұмыс жігірдіңді қоздырады,
Жаман жұмыс жүйгенді тодырады
***

Рухасын – тумысымен,
Рухасын – тумыс
***

Мәңгеліктің келесі білік,
Еңбеліктің енесі білік,
***

Алыңғы жықсаң да,
Ақылшыдан жығыласың,
***

Адамды тәрбиелеу аз,
Адамның өзі тәрбиеленуі керек.

Есімдердің алфавиттік көрсеткіші

Абдрахманов С.
Айнашев М.
Ақбаев Ж.
Алтышев Ү

Аманжол Қ.
Асқар О.
Ахметова К.
Аыпбергелулы Р.

Әбдібақыты Т.
Әбдішев Х.
Әділова А.
Әлім А.
Әлімқұлы Қ.
Әмірбек К.

Ысидулметова К.
Бикаш Е.
Бактиярұлы Е.
Бакытгереева А.
Бейісбай С.
Бектеева Г.
Бектурганов Қ.
Боранбаев Ж.
Боранқұлымы Д.

Дулатов Н.
Дүйсенбаев Е.

Елубай А.
Елемес Қ.
Елубай С.
Елшіев Ж.
Ерман Ж.
Ерманов Ж.
Есімжанов Т.

Жапықбай І.
Жайлыбай І.
Жаппа Ұ.
Жаппа Е.
Жамбы Б.

Жанжика Ш.
Жумабек С.

Зибаев Е.

Ибраева Ж.
Иманаров С.
Иран-Галип
Исагалиев К.

Кәкім Т.
Кәрібаева Б.
Кекелбаев Ә.
Кенжебаева Д.
Көнен Әмірбек.
Көшенов Г.

Қайырбеков Ә.
Қайырова Н.
Қанабеқты Н.
Қаңдасов Ж.
Қорғасбеков Ж.
Қуатова А.
Қуатов Б.
Құлжанова А.
Құрманғалиев К.
Құсайынқызы Д.
Құсайынұлы П.
Құсайын Т.

Макырулы С.
Мелетбаев Т.
Молдағалиев Т.
Мүстай Ж.
Мүтнев З.
Мұратбеков С.
Мұсаев А.
Мұхамбетұлы С.
Мыттықбаев Р.

Мырза Әли Қ
Мырзалиев Қ
Міркемелдин С.
Назаров Ә
Нариев А
Ниязбеков Р.
Нұралиев С.

Ойшыбаев Б.
Олжай Қ
Омар Қаржау А
Оспан С.
Оразаев Н
Петериг Ш.
Пәсірманов С.

Рамаханова Г.
Рахметұлы Ш.
Рифят Ә.

Сағынтайұлы Т
Садыхов С.
Саярбай Н.
Сариева Ұ
Сатаев С.
Сәтiev Ш
Сәнділы Б.
Сәрсенбаев Қ
Сейтаев Т.
Серғазы Г
Сыдықова Ж.
Сырыммызы А

Таубаева А.
Тәжібаев Ә
Төшенов Ж.
Тексебаев Ш
Тілеубердиев Қ
Тілеужанов М

Үмбетиярова А.

Ыскакова С.

Шағангүл Ж.

Шайхыұлы Е.

Шамұратова Ж.

Шарабасов С.

Шахин А.

Шүйіншоліева М.

Шыңғали Э.

Қадыр Мырза Әли және зайыбы Салтанат

Қадыр Мырза Әли «Орал өңірі» газеті редакциясының ұжымы арасында, 1976 жыл

Акын Акжайык өмірінде

От составителя

К 75-летию со дня рождения известного казахского поэта, Члена Союза писателей Казахстана, Лауреата государственной премии Республики Казахстан, международной премии «АВБЯС», «Тарлан», обладателя звания «Халық жұлдызы», Кадыра Мырза Али Западно-Казахстанская областная научная универсальная библиотека им. Ж. Молдагалиева подготовила библиографический указатель.

В указатель вошли

- Хронология жизни и творчества Кадыра Мырза Али
- «Разумное сердце» (статья о творчестве)
- Произведения Кадыра Мырза Али
- Публикации произведений Кадыра Мырза Али в периодической печати
- Литература о жизни и творчестве Кадыра Мырза Али

К пособию прилагается именной указатель

Библиографический указатель предназначен библиотекарям, педагогам, студентам, учащимся и всем, кто интересуется творческой деятельностью выдающегося поэта Кадыра Мырза Али

Хронология жизни и творчества Кадыр Мырза Али

5 января 1935 г.	Родился в Жымпитынском районе (ныне Сырымектiй район) Западно-Казахстанской области.
1954 г.	Опубликован первое стихотворение «Пионер» в журнале «Ақ желкен».
1958 г.	Аспирант филологического факультета КазГУ.
1958-62 г.г.	Литературный работник журнала «Балдырган».
1959 г.	Вышел первый сборник «Көктем».
1960 г.	Издана книга «Жангалактар».
1961 г.	Изданы книги «Данышпан», «Қишқалы көжақастарлар».
1962 г.	Издана книга «Поюн-қоян».
1962-1965 г.г.	Работал заведующим отдела поэзии и критики, ответственным секретарем, заместителем главного редактора журнала «Жұлдыз».
1965 г.	Издана книга «Алуан-палуан».
1964 г.	Выход в свет книги «Сабақ» стал большим вкладом в развитие казахской детской литературы.
1965 г.	Вышел сборник стихов «Ой орманы».
1966 г.	Появилась сборник стихов «Дала дидары» за сборник стихов «Ой орманы» награжден знаком ЦКШСКО Казахстана.
1967 г.	Издана стихотворение «Бессонница» на русском языке.
1968-73 г.г.	Работал в издательстве «Жазушы» заведующим редакцией поэзии.
1973 г. г.	Заведующий редакцией поэзии в союзе писателей.
1968 г.	На русском языке изданы стихотворения «Ақ отау», «Белая юрта».
1971 г.	Изданы сборники стихов «Дозбыра», «Словынный сад» на русском языке.
1973 г.	Вышел сборник стихов «Көш».
1975 г.	Изданы сборники «Степные пути».

- на русском языке. «Күмө кончырау» на узбекском языке.
- 1976 г. Выпуск сборника стихов «Жердүйкө» на русском языке «Твой дом».
- «Верхняя струна»
- 1977 г. Вышел сборник стихов «Алакан».
- 1979 г. Изданы работы «Алакан» на кыргызском языке
- 1980 г. Признана Гос. премия КазССР в области литературы, искусства и архитектуры за сборник стихов «Чудотворная земля». Изданы стихи на «Булбул багы» на азербайджанском языке. Стал лауреатом государственной премии им Абая Казахской КСР за сборник стихов «Жердүйкө».
- 1980-81 г.г. Вышел сборник стихов «Корамсаю»
- 1983 г. Сборник стихов «Кызыл витал»
- 1984 г. Сборник стихов «Ладони».
- 1984 г. Выпуск песенника «Күндөр-ай», в котором на более 200 стихов автора написаны песни
- 1985 г. Депутат Верховного Совета Казахской КССР.
- 1985 г. Вышел сборник «Нижняя струна дождя»
- 1970-85 г.г. Издан сборник стихов «Күмө кончырау».
- 1993 г. Вышли сборники стихов «Мөңгү майдан», «Битк баспадан». За вклад в мировую поэзию награжден международным званием Монголий «Авьяс».
- 1994 г. Один из руководителей детского республиканского издания «Балдуус», президент республиканского фонда «Иман».
- 1996 г. Указом Президента РК получил звание «Халык жадушмасы». Вышел сборник стихов «Үкүлі уяңдире».
- 1997 г. За произведение «Жаркы желбарыс», посвященный последним дням жизни Махамбета, награжден премией имени Махамбета
- 2001 г. Изданы работы «Иибретном», «Алаштын арманы», «Жазмыш», «Бірірп откен ерлер-ай», собрание сочинение в 12-ти томах

	Награжден премией «Тарлан»
2004 г.	Изданы более 40 сборников стихов «Ирими», «Шыргалан», «Алмас жерде катма» и т.д. а также произведения для детей
2005 г.	Издательство Жаушы выпустило 2-х томный сборник стихов
2006 г.	В издательстве «Балалар әдебиеті» изданы избранные произведения в 2-х томах.
2008 г.	Выпущен сборник «Егіз жолдар»
2009 г.	Издан сборник стихов и сказ «Өй-өріс»

«Разумное сердце»

Разумное сердце, непреклонная воля, страстная сила ума - сочетание этих трех свойств дает человеку возможность достигать высот в жизни, обществе.

Все эти свойства присущи жизни и творческой деятельности выдающегося поэта Кадыра Мырза Ата, 75 лет которому отмечается в январе 2010 года.

Еще мальчишкой Кадыр верил в жизнь и мечту. На протяжении пути достижения совершеннолетия он думал, что мне в них, где они? Он охотился за мыслями, ловил их, чтобы сделать и сказать на них, чтобы не-кать и находить чувства, твердо по-мнил, что жить без смысла, добра и творения - не жизнь, а дрянь пустая.

Родители ему дали имя Кадыр - что в значении «честно». Он обрел его свое имя. Старшая ни в коем случае не пачкать его. Старшие шептали ему на ухо: знай, ты потомок знаменитого легендарного Сырыма - непревзойденного мудреца, глашатая правды, справедливости. Кроме того, в народе все время говорили о его смелости, решительности в отстаивании свободы и прав степняков.

Кадыр-юноша шел путями бытия, достигал университетских знаний, а затем взрослея, вышел на вершину. А эта вершина называлась «поэзия». Достиг он этой поэтической вершины, сочиняя свои стихи, не для забавы, не наполняя их выдумками.

Прозранные и чуткие люди ухом, сердцем и душой воспринимали строки Кадыра, и повторяли вслед за ним наизусть его захватывающие, мудрые слова, благие советы!

Но все это было достигнуто не сразу, а долгими годами, связанно с теми общественными, государственными запретами на свободу мыслей, слова.

1975 год - год рождения Кадыра - является началом словобожия. Люди должны были научиться держать язык за зубами. Да, мы родились в жестоком время, когда всевозможное нечестие, когда чувства были заданы-ны тиранией. Видимо, это наложило отпечаток: Кадыр много не говорит, но много думает, много ищет. В знак протеста Кадыр-поэт напишет:

*А есть вся огромная страна
Вору, виласет?
Нет, странное слово!*

*Тот ужас испытывал на своем
Во времена былых и в тайные,
Весь мир уму в едине обличья
Крутите, творите
Говорите, люди!*

Кадыр очень любит свой край родной и считает его гнездом своих дум, чувств и стремлений. И он ныне полномочный представитель нашего родного Приуралья в мире поэзии. "Свой край любил - и стал поэтом". — пишет наш земляк

Признанное мастерство, активная гражданственность и высокая требовательность к себе характерны для Кадыра. Поэзия для него - нива, пахота, труд, вся жизнь. Его стихи пишутся один раз, но разбираются людьми много раз, и давно не расходятся в первый же день. Стихи Кадыра с красивыми, глубинными, философскими мыслями читаются легко, их острое содержание пронизывает душу, овладевает людьми. У Кадыра-поэта люди учатся жить, наблюдать, рассматривать, что делается в мире. Строки поэта, соприкоснувшись молчаливо, предостерегают:

*Этот человек и неопытные люди творят
Как естественно и привычно жить?
Примерившись, раздумывают - зачем же это
Надо жить? Этот мир не вера!
Поэт предупреждает:
Жизнь бьется с тобой,
Жизнь бьется черной,
Путь в высказан нестигие
Чужды были не друзья
Далеко:
Жизнь нечужда
И вдали, и в толпе!
Жизнь не переступит
Жизнь не убоится!*

Академик Зейнолла Кабдолов, вспоминая о его студенческих годах, говорит: "Кадыр - могуч, в этом его превосходство. Он смелый, бесстрашный, сразу пришел в поэзию как неопытный мастер, и я в этом убедился в аудиторской аудитории университета. Маленький, худощавый, черноглазый - кара била, смело водружившись на академической трибуне, провозгласил:

*Человек рождается в мире и, зная, что надо уметь жить и
Учиться - плечом, душой*

*железы, жести, руды
Пачагы, реллекчелер, - жедун
тайды чедобрыс.*

Пачагы узаркы - осырайткыт, аман асыртыс

Экзаметоры и другие слушали, замирая восхищались финифте-книг нафосом, глубиной строк поэто-поноши. И один из присутствующих изрек: "Это же подобно вулкану - это же подобно настоящему извержению его".

Вотсейт кат таш талат-аытты,

Вулкан таткылай - сыйты!

Вулкан толкыткылар - осырты!

*Таш та уртайт в тодрок, аман та келтирет чыбырчы таштам
наркыс.*

В этих словах маститого ученого, исследователя-филолога сказано о поэте Кадыре многое.

В 1954 году увидели свет первые стихи Мырза Али Кадыр - большой художник, который имеет свой собственный почерк, собственный стиль, собственное звучание. Он не поддается в другим, он не нуждается в подталкивании, нашла дорогу сам. Он пишет стихи о том, о чем до него никто не писал. Кредо жизни и творчества Кадыра - быть источником нового, источником света, не отбрасывающего тень. Это заметно всем, кто знает поэтические творения Кадыра.

Темы его стихов - нежность, доброты, жалость, любовь, красота, от-вста, ненависть, гордость, истина, вечность. Он реалист. Об этом говорят его строки:

Раво или поэты

Меркест асе, чыт токто

Вечность не оораткыс,

Ка-ты асе чыты!

Поэт Кадыр Мырза Али - знаток истории, судьбы, обычаев, духовных начал своего народа. Однажды, слушая стихи Кадыра, известный поэт Жубан Моллагалиев, обращаясь к нему, спросил: "Кадыр, ты в каком веке родился, в каком поколении отнеси тебя, какие предки тебе бли-же?" Прислушавшись в этому вопро-су, следует согласиться с народной молвой: "Поэт родился за сто лет до сотворения мира".

Да в действительности Кадыр - поэт всех времен. Его поэзия близка и созвучна временам разных эпох. Он в своих стихах рисует

судьбу казахского народа от далеких предков до наших дней. Поэт страдает, любит, негодует, сочувствует, ненавидит, радуется, никогда не оставаясь равнодушным созерцателем того, о чем он пишет. Из строк стихов, посвященных прошлому своего народа, мы слышим:

*Жаль, что долгие времена не излучил
Жаль, что дружба не стала светом и любовью
Дарюте, что к тебе являлся привил,
Жаль, что сражались постои, акибы сарыи,
Дарюте, что выжили, акибы сарыи
Жаль, а допустиме рабдырдыла плодотворил,
Дарюте, не след сураты не следил,
Жаль, не сураты акибы жарды и светиле рудыи,
Дарюте, что тырды тырды не возвел.*

Кадыр хорошо знает характер своего народа и меткими словами в стихах "Топь в топь" передает свои мысли, которые бесприслововно разделяют все казхи:

*Народ мой радушен, он к любви и семье
Встречает степенно и дружно гостей
Народ мой рассеян: иной по полтипа
Искал еду на, на котором сидел
И эта наивность простого народа
Его обрекла на тяжкий удел.*

Поэт гордится щедростью казахской природы, степной широтой души своего народа, приглашает по-дышать ветром, спешащим на вальцах престои, призывает сохранить для потомков прозрачность озера, обожает барзаны, где бочевати предки.

Провозглашает: "Гостю рады казахи", воспевает радушие своего племени.

*И пусть в свете подымают однажды
Топь кто хочет нас ближе узнать!
Пусть же тырды акибы сарыи
Топь это хочет нас ближе узнать!
Мы цыфры не же нуру дружку
Мы привадымы рады обещать...
Предупреждает остулом с ловами:
- Ну-ка, пусть оксудит топих предков
Топь это хочет нас ближе узнать!*

Мырза Али воспевает силу казахского слова, подчеркнута свойство формирования в сочетании

*Коль стрелы не касаются воздуха
Линия во небесах точно стрелы
Ке фразу бед растаскиваются струей
Или с душой проведено твое слово
В стелы прию с тобою союжу ся и-ноши,
Чужой не съезжайшь се окрест твоими
Недвижимыя с тою время, виси дыны
Все прекрасны - оловом.*

Читая строки Кадыра о слове, соглашаемся с Расулом Гамзатовым, говорившим: "Если в мире не было бы слова, то он не был бы таким, ка-кой он есть!"

В стихах Кадыра о слове звучит либо проклятие, либо поздравление, либо красота, либо боль, либо гнев, либо шепот, либо любовь, либо правда, либо свет, либо тьма... Нету нету простого слова. Он силу слова обрушивает на клеветников, на подкапывающих, на другие отрицательные явления нашей действительности.

У Кадыра Мырза Али много прощальных стихов, посвященных молодости, любви

*Прекрасней молодости,
не забудешь юности
Колько ты с нами безумны, вот
это плеще
Прекрасней и добрей, колько ты цури
Колько ты суди, безумны - вот это и плеще*

Сравнивая любовь с огнем, поэт старается не давать ни наставлений, ни советов в этом деле, он предупреждает,

Любви слова ты кто научит, подари се ученика

Кадыр-поэт-желанный гость многих стран, где он побывал. Им восхищались Гурни-Эмир, Регистан, Рухабат, Уллубек, мажар саманцов в Узбекистане, Манас, киргизские накпы, ко-муз, Рамис акын, туманы Тянь-Шаня в Кыргызстане, Памир, Рузак, Ахмуд-Тараби, Садриллин, Айни, Зе-рафин в Таджикистане, пейзаж Туркмени, колотен в песках, накпы Махтум-кули в Туркменистане

Яркие стихи Кадыра посвящены братству русских и казахов "Нет бед, как-то судьба не приидела и русским, и казахским беднякам! Для баев казено русские пахали, казахи скот помещицкий пасли. Мы породнились не пустыни странами, а горькими невылазными", - подчеркивает поэт

И верно в братство, мир и согласие,

*И веры в два народа-землекоп
А пашки в дождь вечные с триединой
Нам дощечки светлые на века!
- так же дощечки твои!*

В стихах Кадыра, посвященных русскому другу, мы узнаем: отец Кадыра сложил голову под Москвой - на русской земле, прах отца русско-го друга похоронен на берегу Аджайыка - на казахской земле.

Острые поэзии Кадыра направле-но против человеческих слабостей. Поэт высмеивает тех, кто нечестным путем добывает себе все побольше и побольше вещей: дорожных - кто стремится жить одним наслаждением ради, забывая о том, что бытие - это труд, наслаждение - миг. Всякая роскошь укорачивает жизнь. Автор предостерегает людей от земных соблазнов и хитрых припадков. Из сотен тысяч раскрытых объятий советует жить, за которым таится погибель. Поэт восклицает:

*О, как там,
Светлая моя сирота,
Сейчас бы вернуться мне,
С тобой сидеть
О себе ни говорить!
Мне на свете не было бы
Сильно простужено и влипли.*

Да, ему 75! Его книги, изданные на казахском, русском и языках других народов, пользуются огромной популярностью. Он самый читаемый поэт. Кадыр перевел на казахский язык произведения Огины, Румида, Гюго, Гейне, Лермонтова, Райниса, Гаугатова, Сулейменова. У языка много почетных друзей, он избирается депутатом Парламента, возглавляет обще-ственное движение "Иман".

В Кадыре Мырза Али сочетаются философ и поэт одновременно. Его раздумья о жизни, о любви, о хлебе насущном, о бытие - все это выра-жено в его творчестве просто, легко, доступно, ясно для всех! За последние годы на-пол века Кадыра Мырза Али вышло несколько поэм. Некоторые из них вошли в сборник "Заман-ай" ("О времена"). Поэтическим языком он раскрывает невзгоды, духовную нищету времен тоталитаризма, не-рестройки, переходного периода. Поэт переживает за судьбу родно-го языка, остро тревожит его судь-ба аула - этнической, духовной ко-лыбели казахов.

В день 75-летия народ славит своего любимого сына Тропинка, посвя-щенная стихами его, ведет нас в до-лину прошлых лет, в долину светлого будущего.

Акын Кашыр Мырза Али с нами, вровень с веком суверенитета своей Родины живет и творит стихи. Которые призывают отвернуться от лжи, лицемерия и подлости, быть разумными, уверенными в труде, честными в обществе, читать книги, обогащаться духовно, самим учиться и учить других.

Жайсаи АКБАЙ
// Информбизнес.-2010.-7нв.

Произведения Кадыра Мырза Али

1967 год

1. Мырзалиев К. Белый пух с высоких тополей: Душа моя, на сад не походи. ., Хлопок, Земляника. В объятиях ночи бронзовой: Среди белых берез, Туркестанский базар: Сорок три?, Дюря и кодыбель Стихи / Пер. С. Киселева - Алматы, 1967 -82 с
2. Мырзалиев К. Бессонница: Стихи -Алматы, 1967.-82 с

1968 год

3. Мырзалиев К. Белая юрта: Стихи / Пер. с каз. А. Сендык. - Алматы, 1968 -176 с

1970 год

4. Мырзалиев К. Серебряный бубенчик. - Алматы, 1970.-376 с

1971 год

5. Мырзалиев К. Соловьиный сад: Стихи/ Пер. А. Сендык М., 1971 -184 с

1972 год

6. Мырзалиев К. Кто самый грозный? Человек!, Гишша - это речка скребется под кручей: Колосья; Горная река Стихи/ Пер. с каз. В. Сявельева // Поэзия-1972: Альманах -М., 1972 -С 48-50
7. Мырзалиев К. Стихи // Антология казахской советской поэзии: В 2-х т.- Алматы, 1972.-Т.2 -С.258-270.
8. Мырзалиев К. Твои слова для меня лучи . По тебе я тоскую...Стихи / Пер. с каз. А. Сендык // Песнь любви: Любвиная лирика народов СССР. В 2-х Т.-М., 1972 -Т.2.- С 467-468

1973 год

9. Мырзалиев К. Кочевье - Алматы, 1973 -318с.
10. Мырзалиев К. Степные пути: Стихи / Пер. В. Сявельева - М., 1973 -94с

1975 год

11. Мырзалиев К. Царпамять Стихи. - Алматы, 1975.-168 с.

1976 год

12. Мырзалиев К. Верхняя струна домбры: Стихи - М., 1976 -

160 с.

13. Мырзалнев К. Чудотворная земля - Алматы, 1976 -184с

1978 год

14. Мырзалнев К. Из цикла "Песнь о человеке" // Поэзия-1978. Альманах-23 -М., 1978. -С. 184.

1979 год

15. Мырзалнев К. Круг: Стихи -Алматы, 1979 -13 с

16. Мырзалнев К. Неизвестный Бальзак: Лев: Стихи //День поэзии. 1979.-Л.,1979.- С.319-321.

1983 год

17. Мырзалнев К. Стихи //Парус: Сб. лит. худ. и публицист. произведений.-М.,1983. -Вып.4. -С. 233.

1984 год

18. Мырзалнев К. За плечами - полвека: Жизнь научись и веком. и минутой: Стихи// Вдохновение.-Алматы, 1984 -С 102

19. Мырзалнев К. Ладони: Стихи/Пер с каз -Алматы, 1984 -181с

20. Мырзалнев К. Нижняя струна домбры: Стихи -М., 1984.-95с.

1986 год

21. Мырзалнев К. «Один за свое здоровье», «Как правило, у всех кто непримлет»: Стихи // Историки Света: Переводы и стихотворения Льва Озерова -Алма-Ата, 1986 -С 71-72

1987 год

22. Мырзалнев К. Красная книга: Кн. Стихов / Пер с каз Алматы, 1987 -304с.

1990 год

22. Мырзалнев К. Колчан. Стихи. - М., Сов. писатель, 1990.-158 с.

1994 год

23. Мырзалнев К. Казахша курс; Байға: Стихи// Мамекбаева С.А. Республика Казахстан: Лингвострановедческое пособие по русскому языку - Алматы, 1994 -С 174

2003 год

24. Мырза Али К. Прапамять: Стихи / Пер. с каз. - СПб, 2003. - 319 с.

«Я люблю трудиться, не представляю жизни без труда. Даже когда мне тяжело работать, чувствую себя счастливым. Когда же я пишу, то чувствую себя воодушевленным самим собой. Поэтому и старюсь считать поэзию с трудом, трудом, переводом, даже, скажем так, «привалом»»

К.Мырза Али

Публикации произведений Кашыра Мырза Али в периодической печати

1966 год

25. Мырзашев К. Поэтам друг на друга походить. Любви погода. [Из книги "Бессонница" // Приуроченно.-1966 -11 дек

1967 год

26. Мырзашев К. Из цикла "Разговор с родной землей" Стихи. Пер. с каз. Н.Горбаневская/Знамя.-1967.-№10.-С.5.
27. Мырзашев К. Из книги «Бессонница» Стихи/Пер. С.Киселева //Простор.-1967.-№2.-с.14-15
28. Мырзашев К. Красавица в глазах несет весту... Сериу нелья без грусти и лесе... Любви погода... Нет. Песни - не движущий напиток... Тет не джигит... Ливень. [Стихи из книги "Бессонница"] // Простор - 1967.-№2 -С.14-15.

1968 год

29. Мырзашев К. Земля. Стихи/ Пер. А.Сендык //Ленинск емена - 1968 -29 окт
30. Мырзашев К. Мечта: Долги: Скакун: Торбагатай: Стихи/ Пер. А.Сендык // Пят. газета.-1968.-11 сент. - С.7.
31. Мырзашев К. Родство с Ильяичей: Стихи // Ленинск емена - 1968.-11 сент.
32. Мырзашев К. Скакун: Аксуат. [Стихи из книги К.Мырзашева "Белаякорта"] / Пер. А.Сендык // Ленинск емена -1968 - 24 авг.
33. Мырзашев К. Стихи о форме и содержании. Попенки. Параллели: Грохот и трепет. Дождь. Сверхновая штука: Иногда: Антипода. Жизнь-двуязычные вопросы, и как ни крути... Дель как патроны в обойме... О прекрасном. Мой аул. Проникание: Камюющие пески: Стихи/ Пер. А.Сендык // Простор.-1968.-№3 -С.4-5.

1969 год

34. Мырзашев К. Разговор с сыном. Ты спишь без забот и горя,
малыш... Я год дождалось дня... Нам предстант рассмотреть
весь свет. Да не прихватит ночной мороз. Помни, когда
покажет труба... Шторма в океане жителям злы... Разговор с
матрой: Мальчишкой я знаю что в себе несею... Когда не
вмещается правда в стих... Сколько бы ни ставили мне в шты...
О критике, пути, доброе фраз: Стихи / Пер. с каз. А. Савельев. //
Простор.-1969.-№1.-С.2-3.

1970 год

35. Мырзашев К. Вену степь увидеть можешь только во сне
ты... Я землю свою поко, ступишь на левый гуд... Родная
земля, в высоте голубой... Разговор с матерью... Победу
отбыв у судьбы с трудом... Разговор с отцом... Сделать не
мог ты не верного шага... Если ты правду обидишь...
Любимый... Сину... Музе. Стихи/Простор-1970.-№9.-
С.20-21.

36. Мырзашев К. Разговор с родной землей. Разговор с отцом.
Разговор с матерью. Разговор с сыном. [Стихи из книги
"Соловьиный сад"] // Ленинск. Смена-1970-13 авг.

1971 год

37. Мырзашев К. В ярде, где смеется вереду дома... Талант
встречаешь редко... Когда слова и рифмы... Не хань,
чтоб не перекинь... Кто чернит нас порой... Стих - это
сон... Певцы негде не признавали бола... Ребенок есть
ребенок... Мы жили горе не бела... Ты сердце, и луна,
и солнце пад пороком... Некая не... Пусть стану степью
спяне озера. Стихи/Пер. В. Савельева // Простор, 1971.-
№9.-С.2-3.

38. Мырзашев К. Утренняя тишина. Май. Стихи / Пер.
С. Шейнгаруд // Ленинск. смена.-1971.-1 май.

1972 год

39. Мырзашев К. Воскресный вечер... И горе, и тишина...
Был первый муж убит под Датэни-Голом... Я знаю
дом... Рыданиям чонм не прекращаться!... Даже доброе
слово отен... Война... Все старики до дети- где же
проче?... Об этом я думаю в пору заката. Стихи/Пер.
В.Савельева // Простор, 1972.-№3.-С.22-23.
40. Мырзашев К. Горизонт. Стихи/Пер. с каз. В.Савельева //
Молоды твартия.-1972.-№2.-С.227.

41. Мырзалиев К. Соловьиный сад. Стихи /Пер. А.Семдын // Ленинск. змена.-1972.-8 июня

1973 год

42. Мырзалиев К. Голоса: Внизу вечером. Стихи/Пер. Т.Кузовлевой // Правда.-1973.-30 апр
43. Мырзалиев К. Дикий конь. Жар-жар. Кольбелюшка. Песня раббійшика: Борба. Кокпар: Ночь над аулом. Стихи /Пер. с каз. В.Савельева// Простор.-1973.-№3.-С.54-55.
44. Мырзалиев К. Жаркий день. Дождь в Алма-Ате. Площадь цветов. Реестран; Женский подвешенку; Университет; Чайки на елте. В книжном магазине: Стихи// Простор - 1973.-№11.-С.102-103.
45. Мырзалиев К. Песнь о человеке: Други: Стихи / Пер. Т.Кузовлевой, Г.Кругликова // Ленинск. змена.-1973.-22 авг.
46. Мырзалиев К. Русскому другу: Аэропорт. Стихи/Пер. и вступ. Статья Л.Смирнова //Смена.-1973.-№11.-С.14.

1974 год

47. Мырзалиев К. Быть выше звезды поэзии: О современной казахской поэзии // Простор.-1974.-№7.-С. 119-123
48. Мырзалиев К. Песнь о человеке. Стихи / Пер.Т.Кузовлевой // Лит.газета.-1974.-19 июня.-С.7.
49. Мырзалиев К. Стихи о времени// Простор.-1974.-№9.-С.50-51
50. Мырзалиев К. Стоянка: Мечта. Стихи / Пер. с каз. К. Бакбертенова // Смена.-1974.-№18.-С.28.

1975 год

51. Мырзалиев К. Белый пух с высоких тополей. Стихи/Пер. с каз. А.Кушнер // Дружба народов - 1975.-№10.-С. 163-166.

1976 год

52. Мырзалиев К. Из новых стихов//Простор.-1976.-№1.-0.24-25
53. Мырзалиев К. Певца. Стихи//Приуралье.-1976.-14 февр.

1978 год

54. Мырзалиев К. По соседству с солнцем. Обмен. Монолог старика киргиза. Забвщение Прежвильского. Корабль-любовь. Туман в Тянь-Шане: Стихи//Простор.-1978.-№5.-С.32-33
55. Мырзалиев К. Стихи из цикла "По соседству с солнцем"// Простор.-1978.-№5.-С.32.

1979 год

56. Мырзалиев К. Гейне и его четыре собачки: Глаза и душа.

Лев. Невиданный Бальдак Стихи // Звезда. - 1970 - № 2 -
С. 54-56

1980 год

57. Мырзашиев К. Во славу народа создам я, лесятан оесен. /
Пер. с каз. А. Сендык // Простор. 1980. - №8 - С. 73.

1981 год

58. Мырзашиев К. Из туркменской тетради Стихи / Пер. с каз.
А. Күшнер // Дружба народов - 1981. - №4. - С. 166-167

59. Мырзашиев К. Туркменская тетрадь [Из нового цикла]
// Простор - 1981 - №9 - С. 24

1982 год

60. Мырзашиев К. Там искусство мертво, где шаг по земле не
слышны ... / Октябрь. - 1982 - №5. - С. 59

1983 год

61. Мырзашиев К. Байта, Казашан-курес Стихи // Аурора. 1983. -
№6 - С. 144-145.

62. Мырзашиев К. Кетмень. Стихи // Правда. - 1983. - 1 июля

63. Мырзашиев К. Тебе, современник Стихи / Пер. с каз.
И. Фонайлова // Казахет правда - 1983 - 17 июля

1984 год

64. Мырзашиев К. Мой город, мгновения; Сказание о правде;
Стихи // Простор. - 1984. - №12. - С. 2-8.

65. Мырзашиев К. Стихи [Из книги - К Мырзашиеву "Колчан"]
/ Пер. с каз. И. Фонайлова // Простор - 1984 - №5 - С. 147-150

66. Мырзашиев К. Из книги «Колчан»: Стихи / Пер. с
каз. И. Фонайков // Простор - 1984. - №5. - С. 147-150

1985 год

67. Мырзашиев К. Столетьями здесь предки кочевали Стихи //
Дружба народов - 1985. - №3 - С. 149-150

68. Мырзашиев К. Время Стихи // Алтай - 1985 №4 - С. 66

69. Мырзашиев К. Колодеи в степи; Флейта; Море под землей
/ Пер. с каз. И. Фонайкова // Казахет правда - 1985. - 6 янв.

70. Мырзашиев К. Щенок и волкодав; Арлар Стихи / Пер. с каз.
А. Күшнер // Юность - 1985. - №9. - С. 69.

1986 год

71. Мырзашиев К. Земля надежд Стихотворение // Ленинск
смена - 1986. - 22 окт.

72. Мырзахшев К. Стихи // Простор. - 1986 - №6. - С 2-6.
1987 год
73. Мырзахшев К. Ошибиться в начале... Я не... Много мыслей
заветных. / Стихи // Простор - 1987 - №1 - С 51-56
1988 год
74. Мырзахшев К. Видела анкета. Отец. Утешенье.
Стихи // Простор - 1988 - №9 - С 2-7
1989 год
75. Мырзахшев К. Версия. Красная книга: Дикт начала.
Молчанье: Сага о солнце. Глухонемой; Обыкновенный
человек: Стихи // Простор - 1989 - №10. - С 2-7.
1990 год
76. Мырзахшев К. Колодеи в степи: Чайка / Стихи // Приуралье. -
1990. - 26 апр
1992 год
77. Мырзахшев К. На равнине: Табун: Дождь моросит: Аул мой в
перелетанном виде. Совсем недавно. Позови меня в аул. Стихи
// Простор - 1992 - С 2-4.
1994 год
78. Мырзахшев К. Гибридные / Пер с каз. Л Степанова //
Простор - 1994 - №5 - С 92-153
1995 год
79. Мырзахшев К. Когда пишешь для себя, то пишешь и для кого-
то // Советы Казахстана - 1995 - 7 февр
1996 год
80. Мырзахшев К. Домбра-душа казах! / Казахет правда. - 1996. -
5 июня.
2007 год
81. Мырзахшев К. Стихи / пер К. Бакбергенова // Дружба
Народов. - 2007. - №6. - С 7-9.

*И жертва искусства: Стихотв. и беллетр.
Но ведь, что тебе оживить, оживил.
И по смерти стаяло в строках до друзей...
И брела бы вся, но в этом не была.*

К.Мырза Али

Литература о жизни и творчестве Кадыр Мырза Али

1968 год

81. Маричева В. Вдохновенное море – комедии // Пеншнек. еженд. - 1968. - 26 июля.

1969 год

82. Мырзашев Кадыр, о нем : Краткая биография // Писатели Казахстана. - Алматы, 1969. - С. 219.
83. Мырзашев Кадыр, о нем // Писатели Казахстана: Биографич. справка - Алматы, 1969 - С. 219
84. Садыков Х. Мир в античных и параллелизмах: [Рецензия на книгу "Белая юрта"] // Простор. - 1969. №10. С. 110-112.

1970 год

85. «Чтоб опять к далекому идти»: [Интервью с поэтом] // Пеншнек. еженд. - 1970 - 23 яни.

1971 год

86. Исаяв Б. Раздумья о поэтическом переводе: [Рецензия на книгу "Белая юрта"] // Казахст. правда - 1971 - 21 мая

1972 год

87. Комсомолец республики представляет писателей • Курортные премии комсомола за 1969-1970 гг. - М. - Молодая гвардия, 1972. - 309 с.
88. Мырзашев Кадыр. Краткая биография // Карагасев К. Вершины вперед. - Алматы, 1972 - С. 417-421
89. Садыков Х. Из души высекать огонь... [Рецензия на книгу "Соловьиный сад"] // Пеншнек. еженд. - 1972 - 8 июня.
1973 год
90. Мырзашев Кадыр, о нем // Энциклопедия Ф.И. Казахская литература. Рес. указатель. - М., 1973. - С. 157-159.
91. О творчестве К. Мырзашева // Ровенский П. На память себе вистету. - Алматы, 1973. - С. 50-51.

1977 год

92. Косенко П. Непростой облик поэта // Приуралье.-1977.- 26 мая; Простор -1977 -№7 -С 103-104

1978 год

93. Краузин Г. «Мое лицо неважно. » [Рецензия на книгу "Верхняя струна дэбры"] // Дружба народов -1978 -№1 -С 274-275.

1980 год

94. О присуждении Государственных премий Каз ССР 1980 года в области литературы, искусства и архитектуры.

Постановление ЦК Компартии Каз ССР и Совета Министров Каз ССР // Приуралье.-1980.-9 сент.

(В т.ч. К.Мырзалиеву за сборник стихов "Чудотворная земля")

1982 год

95. Мырзалиев Кадыр. Краткая биография // Писатели Казахстана. - Алматы. 1982 -С. 162-163

96. Уюкбаева М. Многолучие Кадыра Мырзалиева // Простор. 1982.-№4 -С. 161-164

97. Щербак В. "Новая строчка рожденная так " // Детская лира.-1982 - №7.-С 36-38.

1983 год

100. Косенко П. Вчера, сегодня... завтра? : Дневник критика.- Алматы.1983.-С 42-46.

1985 год

102. Сатыков А. "И живу средь мыслей свих..." //Простор - 1985 -№7.-С 193-197.

103. Талант самообытный, яркий // Приуралье.-1985.-5 января

104. Утешева А. Адресовано братцу // Ленинск -емела.-1985.- 5 янв.

1989 год

105. Круляков Г. «Как ладше слово огловетя. » [Рецензия на книгу стихов "Красная книга"] // Простор -1989 -№7 -С 161-164.

1990 год

106. Кубаева И. Проник и юмор в стихотворениях К.Мырзалиева // Вестн. АН Каз ССР.-1990.-№1.- С. 77-78

1991 год

107. Мырзалиев Кадыр. Краткая биография // Казахская ССР:

Краткая энциклопедия. В 4-х т. - Алматы, 1991 - Т.4, -С.396.

108. Косенко Н. Дирижа против мифа: [Рецензия на книгу "Колоски"] // Лит. обзоры. - 1991. - №12 - С.62-64.

1994 год

109. Нариков А. В дебрях дум // Приуралье - 1994 - 27 декабря
110. Мырзалиев К. 60 лет со дня рождения / Знаменательные и памятные даты РК на 1995 год - Алматы, 1994 - С. 10-11

1995 год

111. Ариншевский А. Кадыр Мырзалиев "Свой край любил и стал поэтом, чтоб не остаться должником" // Новое поколение. - 1995. - 20 янв
112. Кадыр Мырзалиев - на родной Земле // Приуралье - 1995. - 27 мая.
113. Ларина С. В честь юбилея // Приуралье - 1995. - 17 янв.
114. Нашему земляку поэту Кадыру Мырзалиеву - 60 лет // Приуралье. - 1995. - 28 янв
115. Ярилов В. Встречи на родной земле // Приуралье. - 1995. - 14 янв

1996 год

116. Акбай Ж.А. Слово - стрела, или остроумие Кадыра Мырзалиева - народного писателя Казахстана // Приуралье - 1996 - 1 авг.
117. Ойшибаева Ж. Поэт и гражданин. [Интервью с известным писателем о присвоении ему звания "Народный писатель Казахстана"] // Казахст. правда. - 1996. - 17 янв.

1997 год

118. Жанайдаров О. Не профессия, а судьба: [На вопросы газ "ПП" отвечает писатель страны] // Новое поколение - 1997 - №33 - С.14

2004 год

119. Встреча с народным писателем. [аким области принял народного писателя Казахстана - лауреата Государственной премии Кадыра Мырза-Али] // Приуралье. - 2004. - 27 янв.

2005 год

120. Акбай Ж.А. Слово - стрела, или остроумие Кадыра Мырзалиева-народного писателя Казахстана Информбюрок. - 2005 - 13 янв.
121. Акбай Ж. Поэт с берегов Уленты // Приуралье - 2005 - 8 янв

122. Александрова С. Поэт достойный и признанный. [Книжная выставка, посвященная 70-летию со дня рождения поэта] // Приуралье. - 2005. - 22 сент.
123. Встреча с мастером слова: [аким области Н. Ашимов принял народного писателя] // Приуралье - 2005. - 29 сент.
124. Жусупжанов Н. «Как сын, похожий на отца, горжусь я именем казах...» // Приуралье - 2005. - 29 сент.
125. Парников А. Звезда казахской поэзии // Приуралье - 2005. - 27 сент.
126. Мырзалиев Кадыр. Биографии // Дата. События. Люди. Информ. календарь - Астана. 2005. - Янв. - С. 15-16.
127. Утегалеева М. Слово о поэте // Приуралье. - 2005. - 25 июня.
2007 год
128. Проза и поэзия Казахстана // Дружба народов - 2007. - №6. - С. 3-221.
129. Табеенов I. X. Кадыр Мырзалиев – поэт всех времен // Воспитательная работа в школе и внешкольных учреждениях - 2007 - №1 - С. 8-11.
2010 год
130. Баябергенова К. «Взойдешь на веревку – да ним не даст другой...» [К 75- летию со дня рождения] // Приуралье - 2010. - 7 янв.

Именной указатель

Акбай Ж
Александрова С
Аришневский А.
Ашмев Н
Бакбергенова К
Жанайдаров О
Жусупкалиев И
Исаев Б.
Киселев С.
Косенко П
Красухин Г.
Кубаева И.
Ларина С.
Мамеубаева С.
Маричева В
Мырзалиев К
Нариков А.
Озеров Л.
Ойинбаева Ж
Ровенский Н
Савельев В.
Садыков Х.
Сендык А.
Табенов Н
Утегалеева М.
Утешева А.
Уюкбаева М.
Щербаков В.
Эльконица Ф
Яриков В

